

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

ټولنیز لوستونه

شپږم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ. ش.

TM

TM

TM

TM

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې يې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع
ده. له سرغړونکو سره قانوني چلند کېږي.

TM

TM

TM

TM

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

ټولنیز لوستونه

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش.

د کتاب د تالیف، خپرني او تدقيق کمېټې

ليکوال:

۱. د سر مؤلف مرستيال عبدالغياث غوري د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت غړی.

د خپرني او تدقيق کمېټې:

ملي شورا:

د ولسي او مشرانو جرگو د ديني، پوهنې او لوړو زده کړو د کميسيونونو غړي.

پوهنې وزارت:

۱. محمد عزيز بختياري د پوهنې وزارت سلا کار
۲. سرمؤلف الحاج نجيب الله (امين افغان) د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت آمر.
۳. د سرمؤلف مرستياله شکیلا حبيب رحيمي د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړې.
۴. مؤلف شير محمد رونقي د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی.
۵. د مؤلف د مرستيال کانديد رحمن عنايت د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی.
۶. راحله روشنا د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت سلاکاره.
۷. عبدالاحد غزنيوال د پوهنې وزارت د علمي شورا غړی.
۸. د سرمؤلف مرستيال محمد افضل د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی (ژباړونکی).
۹. سيف الرحمن آشنا د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دپارتمنت اديتور.
۱۰. د مؤلف د مرستيال نومانده محمد حسين احمدزی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د ریاست د ټولنيزو علومو د دپارتمنت علمي غړی

د محتواو، ديني، فرهنگي او سياسي برخو د خپرني او کره کتنې کمېټې:

- دوکتور محمد يوسف نيازی د پوهنې وزارت سلاکار.
- محمد آصف ننگ د پوهنې وزارت د خپرونو او اطلاعاتو رئیس.

د خپرني او تدقيق د څارنې کمیټه:

- دکتور عبدالغفور غزنوي د پوهنې وزارت د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين، د کمېټې رئیس
- محمد صديق پتمن د پوهنې وزارت تدریسي مرستيال.
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف رئیس.

طرح، کمپوز او ډيزاين: حميد الله "غفاري"

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچي يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامېریان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وايو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پېغام

گرانو استادانو، ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځیدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤلیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک	سرلیک	مخ	مخ
د افغانستان اسلامي جمهوریت	۲-۱	خلفای راشدین	۵۸-۵۷
د افغانستان ملکې وېش	۵-۳	حضرت ابوبکر صدیق (رض) له ۱۱ تر ۱۳ هجري کال پورې	۶۱-۵۹
دولت ته د ټولنې اړتیا	۷-۶	حضرت عمر (رض) له ۱۳ نه ۲۴ هـ. پورې	۶۳-۶۲
زموږ دولت	۹-۸	حضرت عثمان (رض) له ۲۴ نه ۳۶ هـ. پورې	۶۶-۶۴
د افغانستان اساسی قانون	۱۱-۱۰	حضرت علي (رض) له ۳۶-۴۰ هـ. پورې	۶۷
ملي یووالی	۱۳-۱۲	په افغانستان کې د اسلام دین خپریدل	۷۰-۶۸
له ۱۳۵۲ نه تر ۱۳۸۰ لمریز کاله پورې د افغانستان پېښو ته یوه لنډه کتنه	۱۷-۱۴	د بشر حقوق او حیثیت	۷۲-۷۱
د بُن غونډه	۱۹-۱۸	د ژوندانه چاپیریال	۷۴-۷۳
لنډ مهاله اداره	۲۱-۲۰	دخانیات	
بېړنۍ لویه جرگه	۲۳-۲۲		
د افغانستان اسلامي انتقالي دولت	۲۵-۲۴		
د هېواد د بیارغونې پیل	۲۷-۲۶		
د جمهوري ریاست ټاکنې	۲۹-۲۸		
د افغانستان پارلمان	۳۲-۳۰		
د افغانستان ګاونډي هیوادونه			
د پاکستان اسلامي جمهوریت	۳۴-۳۳		
د ایران اسلامي جمهوریت	۳۶-۳۵		
تاجکستان	۳۸-۳۷		
ازبکستان	۴۰-۳۹		
ترکمنستان	۴۲-۴۱		
چین	۴۴-۴۳		
د اسلام تاریخ			
د اسلام د مخه د عربستان د ټاپو وزمې حالات	۴۷-۴۵		
د حضرت محمد (ص) ژوند له زیږیدو تر بعثت پورې	۵۰-۴۸		
د حضرت محمد (ص) ژوند (له بعثته تر هجرته)	۵۲-۵۱		
د حضرت محمد (ص) ژوند (له هجرته تر رحلته)	۵۶-۵۳		

(۱) لوست:

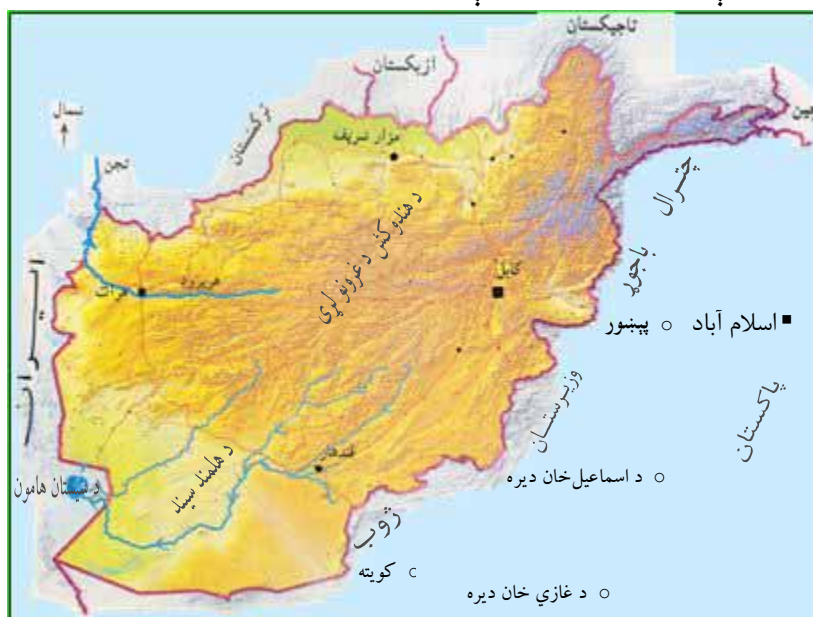
د افغانستان اسلامي جمهوریت

د خلکو شمېره	نفوس	موخه: موخه: زده کوونکي باید په دې پوه شي چې افغانستان په کومه لویه وچه کې پروت دی.
د خاورې پراخوالی	مساحت	
لویه وچه لکه، آسیا، اروپا، افریقا، امریکا، استرالیا، انټارکټیکا	بر اعظم	

— زموږ هېواد په کومه لویه وچه کې پروت دی؟

— آیا د افغانستان ګاونډيان پېژنئ؟

افغانستان د آسیا په سوېل کې پروت دی. د ځمکې پراخوالی یې ۶۵۰،۰۰۰ کیلو متره مربع او د خلکو شمېر یې د مرکزي احصایې د ۱۳۸۶ هـ.ش. کال د معلوماتو له مخې

مخې

۲۶،۰۰۰،۰۰۰

شپږویشو میلیونو

خلکو ته رسیږي.

د افغانستان شمال

لوري ته د

تاجکستان،

ازبکستان او

ترکمنستان

هېوادونه پراته

دي. افغانستان له لويديځ لوري د ايران له اسلامي جمهوريت سره ګډه پوله لري او شمال ختيځ ته يې د چين د خلکو جمهوريت پروت دی. سوېل ختيځ ته زموږ د هېواد او پاکستان د اسلامي جمهوريت تر منځ پوله د ډيورند په نوم د تپل شوې کرښې په واسطه په نښه شوې چې د افغانستان خلک يې په رسميت نه پېژني .

د ټولګي د ننه
فعالیت:

زده کوونکي دې په ډلو وویشل شي، هره ډله دې د افغانستان ګاونډي هېوادونه وښيي او دهغو نومونه دې واخلي.

پوښتنې:

۱. افغانستان څو ګاونډي هېوادونه لري؟
۲. د افغانستان شمال لوري ته څو هېوادونه پراته دي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د افغانستان نقشه په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او په هغې کې ګاونډي هېوادونه وښیاست.

(۲) لوست:

د افغانستان ملكي وېش

موخه: زده کوونکي دې د افغانستان د ولایتونو او ولسوالیو شمېر زده کړي او د ولایتونو له نومونو سره دې ځانونه بلد کړي.

- افغانستان څو ولایتونه لري؟

- افغانستان څو ولسوالۍ لري؟

زموږ هېواد په ۳۴ ولایتونو وېشل شوی او پایتخت یې د کابل ښار دی. هر ولایت څو ولسوالۍ لري. د ټول هېواد د ولسوالیو شمېر ۳۶۴ ته رسیږي. د هېواد زیات وګړي په کلیو کې ژوند کوي او یو لږ شمېر یې په ښارونو کې اوسیږي. په لاندې جدول کې د هېواد د ولایتونو او د هغو د مرکزونو نومونه ولولئ.

د هېواد ولایتونه د الفبا په ترتیب

شمېره	د ولایت نوم	د ولایت مرکز
۱	ارزګان	تیرینکوټ
۲	بادغیس	قلعه نو
۳	بامیان	بامیان
۴	بدخشان	فیض آباد
۵	بغلان	پلخمری
۶	بلخ	مزار شریف
۷	پروان	چاریکار
۸	پکتیا	ګردېز
۹	پکتیکا	ښرنه
۱۰	پنجشېر	بازارک

شمبره	دولایت نوم	دولایت مرکز
۱۱	تخار	تالقان
۱۲	جوزجان	شبرغان
۱۳	خوست	خوست
۱۴	دایکندي	نیلي
۱۵	زابل	قلات
۱۶	سرپل	سرپل
۱۷	سمنگان	اییک
۱۸	غزني	غزني
۱۹	غور	چغچران
۲۰	فاریاب	میمنه
۲۱	فراه	فراه
۲۲	کندوز	کندوز
۲۳	کندهار	کندهار
۲۴	کابل	کابل
۲۵	کاپیسا	محمود راقی
۲۶	کونړونه	اسعدآباد
۲۷	لغمان	مهترلام
۲۸	لوگر	پل علم
۲۹	میدان وردگ	میدان بنار
۳۰	ننګرهار	جلال آباد
۳۱	نورستان	پارون
۳۲	نیمروز	زرنج
۳۳	هرات	هرات
۳۴	هلمند	لښکر گاه

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په ډلو وويشل شي، هره ډله دې د ولایتونو نومونه واخلې او هغه دې په نقشه کې ونيسي.

.....

.....

پوښتنې:

- ۱ - افغانستان په څو ولایتونو وېشل شوی دی ؟
- ۲ - د هېواد د ولسوالیو شمېر ولیکئ.
- ۳ - د خپلو ګاونډیو ولایتونو نومونه ولیکئ.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

په خپله کتابچه کې د افغانستان نقشه رسم کړئ. او خپل ولایت پکې په څرګنده توګه په نښه کړئ.

(۲) لوست

دولت ته د ټولنې اړتیا

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشناسئ:

د خلکو یوه ډله چې ګډ فرهنگ لري ، په یوې ټاکلې ځمکې ژوند کوي او له یو بل سره منظمې سیاسي ، اقتصادي او ټولنیزې اړیکې لري.	ټولنه	موخې:
هغه تشکیلات چې خلک یې د یوې ګډې موخې لپاره کاروي.	سازمان	— زده کوونکي باید د دولت او حکومت د شتون له ارزښت سره آشنا شي
حکومت دیوه دولت سیاسي او اجرائیوي برخه ده چې په یوه هېواد کې عامه نظم تأمینوي.	حکومت	— زده کوونکي باید خپل ځانونه د ټولنې او د دولت د غړو په توګه احساس کړي
هغه لوړ سیاسي جوړښت دی چې موخه یې د ټولنې د ژوندانه د چارو له ادارې سره مرسته کول دي.	دولت	— ستاسو په نظر ټولنه څه شي ده؟

— نظم او همغږي په ټولنه کې څرنگه منځته راځي؟

— دولت څه دندې لري؟

ټولنه د انسانانو هغه ګډ شتون دی چې د اوږده وخت لپاره په یوه ګډه ځمکه کې ژوند کوي او له یو بل سره منظمې ټولنیزې، فرهنگي، سیاسي، او اقتصادي اړیکې لري. هغه خلک چې په یوه هېواد کې ژوند کوي، د ټولنې یا د ملت په نامه یادېږي ځکه چې هغوی په مشترکه ځمکه کې ژوند کوي او د خپلو ټولنیزو او اقتصادي اړتیاوو لپاره منظمې، پایداری او اوږدې اړیکې لري.

ټولنه د نظم او همغږۍ د ټینګښت د کورني او بهرني امنیت د تامینولو او د انحرافاتو او بېلابېلو مخنیوي لپاره دولت ته اړتیا لري. یوه ټولنه دولت ته اساسي اړتیا لري. د وګړو او ډلو د هڅو د منظمولو لپاره دولت ته اړتیا لري. دولت خلکو ته د خدمت کولو، د امنیت د تامینولو او د خلکو د سو کالۍ لپاره بېلابېلې ادارې جوړوي. د یادونې وړه ده هېڅ دولت نشي کولای چې له رئیس او مشر پرته جوړ

شي. دا مشر د پاچا، سلطان او يا جمهور رئيس په نوم يادېږي چې په بېلابېلو سياسي نظامونو کې بېلابېل نومونه ورته غوره شويدي. دولت دنده لري چې د ټولنې د مختلفو ادارو په منځ کې هماهنگي را منځ ته کړي. دخلکود مال، ځان او ناموس ساتنه وکړي او که کوم بل هېواد د يرغل پلان ولري، د خپلې واکمنۍ او خاورې دفاع وکړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، هره ډله دې درس خلاصه کړي او د هغو استازي دې په ټولگي کې ولولي.

پوښتنې:

- ۱- ټولنه تعريف کړئ.
- ۲- ولې ټولنه دولت ته اړتيا لري؟
- ۳- د دولت دندې وليکئ.

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

هغه ښوونځۍ تمثيل کړئ چې مدير يا ښوونکی ونه لري.

ښاغلی ښوونکی دې زده کونکي وپوهوي چې په هېڅ صورت سره په کتابونو کې څه ونه لیکي، بلکې پخپلو کتابچو کې دې وليکي.

(۴) لوست

زمونږ دولت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

فرهنگ	د یوې ټولنې د مادي او معنوي ارزښتونو مجموعه
پارلمان	د خلکو د استازو د قانون جوړولو مجلس چې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې له مجلسونو څخه جوړ دی.

موخې:
 - شاگردان باید د افغانستان له دولت سره آشنا شي.
 - شاگردان وکولای شي چې زموږ د دولت ارکان وپېژني.

- زموږ دولت څه ځانګړتیاوې لري؟

- آیا خلکو خپل دولت او حکومت ټاکلی دي؟

دنړۍ په مختلفو هېوادونو کې ډول ډول سیاسي نظامونه شته چې هر یو یې ځانته ځانګړتیاوې لري. د افغانستان د اسلامي جمهوریت او زموږ د اوسني حاکمیت مهمه ځانګړتیا اسلامیتوب او دهغه وګړنیزتوب دي. د افغانستان په اسلامي جمهوري نظام کې د ټولنې نیکبختي، وده او سوکالي د اسلام د مبین دین د حکمونو او لارښوونو په رڼا کې تامینېږي.

د دولت رکنونه:

دولت له لاندې درې ګونو قواو نه جوړ شوی دی:

ولسي جرگه

- ۱- **مقننه قوه:** هغه قوه ده چې د خلکو او دولت لپاره قانون جوړوي د ولسي جرگې او مشرانو جرگې څخه متشکله ده.
- ۲- **اجرائیه قوه:** دا قوه د قوانینو د اجرا او تطبیق مسؤلیت په غاړه لري چې د وزیرانو له شورا یا کابینې او خپلواکو ادارو څخه جوړه ده.

۳-قضائيه قوه: دخلکو دعواگانې حل او فصل کوي او عدالت تامینوي چې له سترې محکمې او نورو محکمو څخه جوړه ده. جمهور رئیس د درې گونو قواوو (مقننه، قضائيه او اجرائيه) په سر کې دی او د درې گونو قواوو څارنه کوي د هرې قوې دندې او صلاحیتونه په اساسي قانون کې ټاکل شوي دي

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره یوه ډله دې درس خلاصه او د هرې ډلې یو استازی دې هغه په ټولګي کې بیان کړي.

پوښتنې:

- ۱- زموږ دولت څه ځانګړتیاوې لري؟
- ۲- د درې گونو قواوو نومونه واخلئ!
- ۳- دپورتنیو پوښتنو په څېر دوه نورې پوښتنې په ډله ییز یا انفرادي ډول جوړې کړئ.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې دولتي ادارې یا د ښوونځي ادارې ته وروستل شي اړیکې، نظم او هماهنگي دې وګوري، هغه دې ولیکي او په ټولګي کې دې بیان کړي.

(۵) لوست**د افغانستان اساسي قانون**

له لاندې اصطلاحاتو او لغتونو سره اشنا شئ

تصویب	د غونډې رسمي پرېکړه.
قوانين	د قوانينو ټولگه (مجموعه)
لايحه	د يوې ادارې رسمي سند لکه د ښوونځي لايحه، چې په هغه کې د ښوونځي د ښوونکو او مسوولينو دندې شرحه شوي وي.

موخه:

زده کوونکي بايد له اساسي قانون سره اشنا شي او په خپل ژوندانه کې يې پلي کړي.

د ټولنو او يا د وگړو د حقوقو د ساتني او د نظم د راوستلو لپاره قوانينو او اصولو

ته اړتيا ده. که چېرې په ښوونځي کې حاضري او مهال وېش او د ښوونکو او سربښوونکو تر منځ ټاکلي دندې نه وي، ښوونځي به هم خپل نظم او ترتيب له لاسه ورکړي. دا چې ښوونکي دې خو گړۍ لوست ورکړي، سربښوونکي کومې دندې تر سره کړي، څارونکي د کومو دندو لپاره ښوونځي ته را شي، زده کوونکي دې خو ورځې حاضر وي چې په ازموينه کې د گډون حق ولري. ټول د ښوونځي په لايحه کې ليکل شوي دي.

د دولت او ټولنې د ښه نظم لپاره په لويه جرگه کې د خلکو داستازو له خوا سند جوړېږي چې نوم يې اساسي قانون دی نور ټول قوانين بايد د اساسي قانون په رڼا کې جوړ شي .

د افغانستان اساسي قانون په ۱۲ څپرکو (فصلونو) ۱۶۲ مادو کې جوړ شوی دی زموږ د هېواد له اساسي قانون سره سم د هېواد رسمي دين د اسلام مقدس دين اوزموږ حکومتي جوړښت اسلامي جمهوريت دي.

زموږ د هېواد اساسي قانون د لويې جرگې له خوا په ۱۳۸۲ لمريز کال کې تصویب شو. د اساسي قانون په شپږمه ماده کې راغلي دي: ((دولت دمترقي او پر مختللي

ټولنې د منځته راوړولو لپاره د ټولنیز عدالت پر بنسټ، دانسانې کرامت په ساتلو، د بشري د حقوقو په ملاتړ، د دموکراسۍ په عملي کولو، د ملي یووالي په ساتلو د ټولو قومونو او قبیلو تر منځ د برابرۍ او د هېواد د ټولو سیمو په برابر پرمختګ مکلف دی.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، هره ډله دې په خپل منځ کې د هغو کارونو په هکله چې په ښوونځي کې منع دي خبرې وکړي او د خپلو خبرو لنډیز دې خپلو ټولنګوالو ته ووايي.

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- د خلکو د حقوقو د ساتنې او نظم د برابرولو لپاره څه شي ته اړتیا ده؟
- ۲- که په ښوونځي کې هر څوک خپله دنده سرته ونه رسوي، څه به وشي؟
- ۳- زموږ اساسي قانون څو مادې لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپل ښوونکي په مرسته د اساسي قانون یوه نسخه پیدا کړئ او کوښښ وکړئ چې خپلې دندې د دولت په مقابل کې او د دولت دندې د هېواد د ماشومانو په مقابل کې په ګوته کړئ.

.....
.....

(٦) لوست

ملي يووالی

موخي :

- زده کوونکي بايد د ملي يووالي او اتحاد په ارزښت پوه شي او په يووالي او پيوستون چې د بري سبب کېږي باور پيدا کړي.

په افغانستان کې بېلابېل قومونه ژوند کوي چې نومونه يې په لاندې ډول دي: پښتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوڅ، پشه يي، نورستاني، ايماق، عرب، پاميږي، قرغيز، قزلباش، گجر، براهوي، هندوان او نور. افغانستان دټولو افغانانو گډ کور دی. دولت ټولو قومونو ته د خدمت کولو مکلفيت لري. ټول قومونه يو د بل حقوقو ته درناوی کوي چې ملي يووالی لا زيات ټينگ شي. ملي بيرغ، ملي سرود، ملي پوليس، ملي اردو او ټولنيزه پوهنه د افغانستان د ټولو قومونو د ملي يووالي نښې نښانې دي.

د يوه تجربه لرونکي پلار نصيحت

يوپوه او تجربه لرونکي پلار يوه ورځ خپل ټول زامن سره را ټول کړل چې هغوی ته نصيحت وکړي هغه خودانې نړۍ لښتې يوه د بلې په څنگ کې کېښودې او هغه لښتې يې کلکې سره وتړلې. او بيا يې نو دغه د لښتو ټولگه په وار سره خپلو زامنو ته ورکړه چې دغه ټولگه ماته کړي هغوی کوښښ وکړ خو له دغو زامنو څخه يو هم په دې بريالی نه شو چې دغه د لښتو ټولگه ماته کړي.

له دې وروسته دغه پوه، مجرب سپين ږيري سړي دغه د لښتو ټولگه پرانيستله او دغه لښتې يې يوه يوه په خپلو زامنو ووېشلې چې ماتې يې کړي. خو دا وار دهغه زامن په ډېره آسانی سره په دې بريالي شول خو دغه لښتې ماتې کړي داوخت نو دغه سپين ږيري خپل مخ د زامنو په لور واپراوه او وېي ويل زما زامنو!

که چپرې له یو بل څخه بیل اوسې دښمن به په ډېره آسانی تاسو ته ماته در کړي خو
که چپرې تاسو یووالی ولری هېڅ دښمن به پر تاسو بریالی نشي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لوست لندیز وليکي او یو تن دې
د نورو په استازیتوب هغه په ټولګي کې د نورو زده کوونکو په وړاندې ولولي.

.....
.....

پوښتنې:

- ۱- د افغانستان د قومونو نومونه واخلي.
- ۲- د ملی یووالي د نښو نومونه واخلي.
- ۳- د تجربه لرونکي پلار له نصیحتو څه زده کوو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

هغه کورنۍ تمثیل کړئ چې په هغې کې یووالی او اتفاق وي.

(۷) لوست

له ۱۳۵۲ نه تر ۱۳۸۰ لمريز کاله پورې د افغانستان پېښو ته يوه لنډه کتنه

موخه :

زده کوونکي دې د خپل هېواد د وروستيو دیرشو کلونو له پېښو سره آشنایي پیدا کړي.

د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنگاښ میاشتې د مخه په افغانستان کې مشروطه شاهي نظام و چې وروستی ټولواک یې محمد ظاهر شاه و.

د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنگاښ په ۲۶ مه نېټه محمد داؤد د یوې کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په لاس کې ونيولې او د شاهي نظام پر ځای یې جمهوري نظام اعلان کړ. محمد داؤد ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور (غويي) تر میاشتې پورې د افغانستان ولسمشر و.

د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د میاشتې په اوومه نېټه نور محمد تره کي د یوې نظامي کودتا په ترڅ کې د چارو واگې په خپل لاس کې واخیستې او د خپل رژیم نوم یې د افغانستان د خلق دموکراتیک جمهوریت کېښود. نور محمد تره کي د ۱۳۵۸ لمريز کال د وږي تر میاشتې پورې د دولت په مشرتابه کې پاتې شو او په گوند کې دننه د راولاړ شوي اړو دور په پایله کې د حفیظ الله امین په دستور ووژل شو.

حفیظ الله امین د ۱۳۵۸ لمريز کال د وږي له میاشتې نه د همدغه کال د مرغومي تر میاشتې پورې د درو میاشتو لپاره د افغانستان د خلق د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د مشر په توگه د چارو واگې په لاس کې لرلې. د حفیظ الله امین حکومت د ۱۳۵۸ لمريز کال د مرغومي د میاشتې په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد د پوځ د مستقیم یرغل په واسطه له منځه یوړل شو.

د ۱۳۵۸ لمريز کال د مرغومي په شپږمه د وخت د شوروي اتحاد سرو لښکرو ببرک کارمل له شوروي څخه له ځانه سره راوست او د گوند د عمومي منشي او د افغانستان د خلق دموکراتیک گوند د انقلابي شورا د رئیس په توگه یې وټاکه.

بیرک کارمل هم د خپل حزب د سیاستونو تطبیقولو ته ادامه ورکړه او د ۱۳۶۵ لمریز کال د غویی تر میاشتې پورې په واک کې پاتې شو.

په شوروي اتحاد کې د سیاست د بدلون په راتگ سره بیرک کارمل له واک نه گوښه شو او ډاکټر نجیب الله د هغه پر ځای واک ته ورسید. نجیب الله د ۱۳۶۵ کال د غویی له میاشتې نه د ۱۳۷۱ کال د وري تر میاشتې پورې د افغانستان د دولت چارې په واک کې لرلې.

د افغانستان د متدینو خلکو جهاد چې د حاکم رژیم پر ضد پیل شوی و، د شوروي اتحاد د پوځي ځواکونو د تیري له امله زور واخیست. شوروي لښکرې د زیات زیان د لیدو له امله د افغانستان پرېښودو ته اړ شولې. د دغو لښکرو د ورستۍ ډلې وتل د ۱۳۶۷ کال د سلواغې په ۲۶ مه نېټه بشپړ شول.

د وخت د شوروي اتحاد د لښکرو تر وتلو وروسته د نجیب الله رژیم له نورو دریو کلونو نه هم زیات دوام وکړ، تر هغه چې د مجاهدینو رهبران کابل ته راننوتل او د ۱۳۷۱ کال د غویی په اتمه نېټه یې سیاسي واک تر لاسه کړ.

د ۱۳۷۱ لمریز کال په اتمه پروفیسور حضرت صبغت الله مجددي د دوو میاشتو لپاره د افغانستان د اسلامي دولت مشرتوب په غاړه واخیست.

د ۱۳۷۱ لمریز کال د چنگاښ له میاشتې نه د ۱۳۷۵ لمریز کال د تلې تر میاشتې پورې استاد برهان الدین رباني د افغانستان د دولت مشرتوب په غاړه درلود. د ۱۳۷۵ لمریز کال د تلې په میاشت کې ملا محمد عمر مجاهد چې د طالبانو د تحریک رهبري یې په غاړه درلوده، واک ته ورسید او اسلامي امارت یې اعلان کړ. په ۱۳۸۰ لمریز کال د چنگاښ په میاشت کې له ځواکه لرې کړای شو. د افغانستان د اشغال په موده کې او د تحميلي جگړو د دوام له کبله افغانستان ته په پراخه کچه زیانونه اوښتي دي، چې په لاندې ډول وړاندې کېږي:

➤ کابو دوو میلیونو وگړو خپل ژوند له لاسه ورکړ.

- زموږ زيات شمېر هېوادوال معلول او معيوب شول.
- د پنځو ميليونو په شاوخوا کې وگړي د خپل وطن پرېښودو او مهاجرت ته اړ شول.
- په ميليونونو کورنۍ له خپلو سيمو څخه بې ځايه شوې.
- ښارونه او کلي وران ويجاړ او زيات زيانمن شول.
- ټولگټي ودانۍ لکه دولتي تعميرونه، سپکونه، پلونه، فابريکې، کرنيز او د اوبو لگولو تاسيسات، د اوبو او برېښنا شبکې، د روغتيايي خدمتونو مرکزونه او ترانسپورتي سيستم يا خو وران او يا ډېر زيات زيانمن شول.
- د هېواد تاريخي اثار او کلتوري ارزښتمن ميراثونه لکه موزيمونه او تاريخي ابدات وران ويجاړ او يا خو تر ډېره حده زيانمن شول.
- د هېواد اقتصادي او ټولنيزه پرمختيا په ټپه ودرېده او افغانستان په ټولو برخو کې له پرمختيا څخه وروسته پاتې شو.
- خلک له ستونزو، بیکاريو او بې وزليو سره مخامخ شول.
- په خلکو کې ډول ډول بې اتفاقي رامنځته شوې.
- جنگي او اخلاقي جرمونه زښت ډېر شول.
- د خلکو بنسټيز او مدني حقوق تر پښو لاندې شول. د يادونې وړ ده چې د تحميلي جنگونو له امله په هېواد کې د پوهنې او ښوونې روزنې ډگر ته ډېر زيات زيانونه واوښتل.
- يو ډېر شمېر پوهان او ښوونکي په شهادت ورسيدل.
- د ښوونځيو ودانۍ يا خو ورانې ويجاړې او يا هم زيانمنې شوې.
- د ښوونې او روزنې عادي سيستم له خنډ سره مخامخ شو او ورسره يې د څرنگوالي او کيفيت کچه هم را ټيټه شوه.
- نه يوازې د هېواد په ډېرو برخو کې ماشومان ښوونې او روزنې او ښوونځيو ته نه شو رسېدلاى بلکې په ځينو دورو کې نجونې هم ښوونځيو ته له تگ او د ښوونې او روزنې له زده کړې څخه منع شوې.
- د هېواد ډېر بچيان نالوستي پاتې شول.

ټولو ته روښانه ده چې د نورو هېوادونو لاس وهنې په افغانستان کې د جگړو د دوام عامل و. له دېرش کلنې جگړې د مخه د افغانستان سوله دوستو وگړو د هېواد په ټولو سیمو کې یو د بل تر څنګه د ورورۍ، ملګرتیا او دوستۍ په روحیه ژوند کاوه. دا مهمه خبره ده چې افغانان په اتحاد او اتفاق سره ملي وحدت پیاوړی کړي او د پوهې د تر لاسه کولو په وسیله د جنگ وړانې ویجاړې بېرته ودانې او افغانستان په یوه پر مخ تللي هېواد بدل کړي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې په افغانستان کې د جگړو زیانونه او دویمه ډله دې د یووالي او پیوستون گټې لست کړي. دوامه ډله دې په خپل وار سره دغه موضوعګانې خپلو ټولګیوالو ته ولولي.

پوښتنې:

۱. روسي ځواکونو په کوم کال پر افغانستان یرغل وکړ؟
۲. افغانستان په کومو ډگرونو کې ډیر زیانمن شو؟
۳. د ډاکټر نجیب الله حکومت په کوم کال کې له پښو ولوید؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

له زده کوونکو څخه هر یو باید د خپلو مشرانو په مرسته په تېرو دېرشو کلونو کې د گران هېواد د وړانیو په هکله پنځه-پنځه کرښې ولیکي.

(۸) لوست

د بن غونډه

د لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ.		موخه:
دموکراسي	دموکراسي د خلکو واکمني د خلکو له خوا پر خلکو باندې.	- زده کوونکي دې د بن له پرېکړو سره اشنا شي
استقرار	قرارنيول. ټينگتيا، ځای په ځای	
مزایا	ښېگڼې او فضيلتونه	

- د بن د غونډې جوړېدو ته څه اړتيا وه؟

- د بن په غونډه کې څه پرېکړې وشوې؟

د یادونې وړ ده چې د محمد داود تر جمهوري نظام وروسته زموږ هېواد د یو لړ

سیاسي ستونزو سره مخامخ شو. د دولتونو امنیت او ثبات له منځه ولاړ. د همدې ستونزو او اختلافونو د لیرې کولو لپاره په افغانستان کې د ملي سولې د ټینګیدو لاره

پرانستل شوه. په افغانستان کې د شخړو د له منځه وړلو او د ملي روغې جوړې د پلي کولو، د تلپاتې سولې د راوستلو، د بشري حقونو د ساتلو او د یوه پراخ بنسټه ملي حکومت د جوړولو لپاره د افغانانو بېلابېلې سیاسي ډلې د ۱۳۸۰ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې د المان د بن په ښار کې سره راغونډې شوې. په پای کې دغه غونډه د ملګرو ملتونو د استازي الاخضر ابراهیمي او د هغه د مرستیال فرانسېس وندرل تر مشرتابه لاندې تر زیاتو بحثونو وروسته لاندې موافقې ته ورسېده:

۱- د شپږو میاشتو لپاره د لنډ مهالي حکومت جوړښت

- ۲- د بېړنۍ لويې جرگې پرانيستل او د ۱۸ مياشتو لپاره د "انتقالي" حکومت جوړول چې په دې موده کې اساسي قانون تدوين او ټول ټاکنې تر سره او انتخابي حکومت جوړ شي.
- ۳- په افغانستان کې د امنيت د راوستلو په منظور د نړيوالو ځواکونو استقرار او ځاي په ځاي کېدنه
- ۴- د نړيوالې ټولنې په مرسته د افغانستان بيار غونه.
- ۵- له ټولو هېوادونو، په تېره بيا د گاونډيو هېوادونو سره د افغانستان د حکومت له خوا د دوستانه اړيکو تامين.

د ټولگي دننه فعاليت:

زده کوونکي دي په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لوست لنډيز د خپلو استازو په مرسته د ټولگي په وړاندې ووايي.

پوښتنې:

سم ځوابونه غوره کړئ

۱. ټولنيز ژوند، د اړيکو غوښتونکي دی.

الف: ملي

ب: بين المللي

ج: الف او ب سم دي

د: هيڅ يو.

۲. انسانان هغه وخت کولای شي يو له بل سره مرسته او گټه کار وکړي، چې .

الف: سوله او امنيت حاکم وي

ب: جگړه او ورانۍ دوام ولري

ج: الف او ب سم دي.

د: هيڅ يو.

۳. دېن غونډه د کومې موخې لپاره جوړه شوه؟

(۹) لوست

لنډ مهاله اداره

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ.

د حکومت هغه سياسي ځانگړې دوره ده چې د يوه سياسي نظام نه تر بل سياسي نظام پورې د چارو واگې په لاس کې ولري.	لنډ مهاله اداره
ځانگړی، جلا	بیل
مخالفت	تضاد

موخه:

زده کوونکي دې د لنډ مهالې ادارې سره آشنا شي.

__ لنډ مهاله اداره څرنگه جوړه شوه؟

__ د لنډ مهالې ادارې دندې څه وې؟

مخکې مو ولوستل، د ۱۳۸۰ لمريز کال د

ليندۍ (قوس) په مياشت کې د ملگرو ملتونو

په سر پرستی د افغانانو تر منځ په بُن کې د سولې خبرې پيل شوې او په پای کې د

حامد کرزي په مشرتابه د لنډ مهالې ادارې په جوړېدو سره پای ته ورسېدې. د

۱۳۸۰ لمريز کال دجدي په لومړۍ نېټه دولتي واک رسماً د استاد برهان الدين

رباني په مشرۍ له اسلامي دولت څخه د ښاغلي حامد کرزي په مشرۍ لنډمهالې

ادارې ته ولېږدیده او نوي کابينې په کار پيل وکړ.

په دې دوره کې د نجونو او هلکانو پر مخ دښوونځيو، مدرسو او پوهنتونونو

دروازې پرانيستل شوې او ښځې په دولتي ادارو کې د کارکولو او زده کړو څخه يو

ځل بيا برخمنې شوي. د ۱۳۴۳ کال اساسي قانون د هغو مادو په استثنا چې د بن

دموافقي سره په تضاد او يا په شاهي نظام پورې تړلي وي، د بن د موافقتنامې په

اساس د اجراتو وړ وگرځيد. غير دولتي موسسو(اين جي اوز NGOs) خپل

دفترونه په کابل کې پرانيستل او د هېواد بيا رغونه پيل شوه.

په ګروپي کار کې له یو بل سره په مشوره سم ځواب غوره کړئ:

لنډ مهالې ادارې د لاندنیو دندو سرته رسول په غاړه لرل.

الف: د خپلواکۍ، ازادۍ او ځمکنۍ بشپړتیا دفاع .

ب: د خپل منځي پوهې، پخلاکیدلو او ملي یوالي لپاره هر اړخیزه کار.

ج: د افغانستان د ټولو وګړو او په تېره نارینه او ښځو د مساوي حقوقو لپاره مبارزه کول.

د: ټول سم دي.

پوښتنې:

۱- د افغانانو ترمنځ د سولې خبرې اترې په کوم تاریخ او چېرته وشوې؟

۲- په افغانستان کې د لنډمهالې کابینې چارې څه وخت او د چا تر مشرۍ لاندې پیل شوې.

(۱۰) لوست

بیرنۍ لویه جرگه

له لاندینیو لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناسی

بیرنۍ	غیرعادي او بیرني حالت
شخړه	دښمني کول، تبری

موخه:

- زده کوونکي باید له بیرنۍ لویې جرگې سره آشنا شي

- بیرنۍ لویه جرگه څرنگه منځته راغله؟
- په لویه جرگه کې کومې موضوعگانې تصویب شوې؟

د افغانستان د خلکو د مهمو او لرغونو دودونو څخه یو هم د جرگو او لویو جرگو جوړول دي چې د هېواد د مهمو ستونزو د حل لپاره جوړېږي. د بن د غونډې د پرېکړو له مخې د ستونزو دحل اوفصل لپاره او د افغانستان د راتلونکي ملي یووالي د تامین په خاطر

بیرنۍ لویه جرگه د ۱۳۸۱ کال د غبرگولي له ۲۱ تر ۳۰ نېټې پورې د ۱۵۰۰ استازو په گډون د کابل د پولیتخنیک پوهنتون د لویې جرگې په خیمه کې جوړه شوه.

د بیرنۍ لویې جرگې دپرېکړو مهم ټکي په لاندې ډول دي:

- لنډ مهالې اداره باید خپل ځای انتقالي دولت ته وسپاری.
- محترم حامد کرزی د ۱۸ میاشتو لپاره د لنډمهالې ادارې رئیس د انتقالي اسلامي دولت د رئیس په توگه و ټاکل شو.
- د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت وړاندیز شوې کابینه د تائید وړ وگرځیده.

همدارنگه پرېکړه وشوه چې په دې موده کې د هېواد اساسي قانون وليکل شي او د تصويب لپاره لويې جرگې ته وړاندې شي. حکومت ته دنده و سپارل شوه چې د هېواد د بيا رغونې کړنلاره په ځانگړي توگه ترتيب او د هغې د عملي کولو لپاره اقدام وکړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

په بېړنۍ لويه جرگه کې کوم موضوعات تصويب شول؟ په ډله ييزه توگه پرې کار وکړئ او پايلې دې د ډلې استازي خپلو ټولگيوالوته ولولي.

.....
.....

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ

۱- د ۱۳۸۱ هـ. ش. بېړنۍ لويې جرگې ځکه ځانگړې اهميت درلود چې:

الف: د افغانستان د خلکو استازو سلا او مشورو ته مخه وکړه او د خپل هېواد مشر يې وټاکه.

ب: د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت له لوري وړانديز شوې کابينه د تائيد وړ وگرځيده.

ج: د لويې جرگې فضا کاملاً آزاده او د مواکراتيکه وه.

د: ټول ځوابونه سم دي.

۲- د لويې جرگې پرانيستل او يو له بل سره مشوره.

الف: يو اسلامي امر دی.

ب: يو هېوادنی امر دی.

ج: د افغانستان د خلکو له منل شوو دودونوڅخه دی.

د: ټول ځوابونه سم دي.

(۱۱) لوست

د افغانستان اسلامي انتقالي دولت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

آرا	د رایو جمع، نظریات، رایه
بن	د المان یونبار دي

موخې:

- زده کوونکي دې د افغانستان داسلامي انتقالي دولت له مفهوم سره اشنا شي
- زده کوونکي وکولای شي چې د لوست مهم ټکي په گوته کړي

- د افغانستان اسلامي انتقالي دولت څنگه منځ ته راغی؟
- د افغانستان اسلامي انتقالي دولت کومې دندې تر سره کړې؟
- د بن د تاریخې غونډې د تړون او د ۱۳۸۱ لمریز کال د بهرنۍ لویې جرگې د پرېکړو پر بنسټ لنډ مهالې ادارې خپل ځای انتقالي دولت ته پرېښود.
- د لنډ مهالې ادارې مشر محترم حامد کرزی د لویې جرگې له خوا د رایو په اکثریت د افغانستان د اسلامي انتقالي دولت د مشر په توګه وټاکل شو. د افغانستان اسلامي انتقالي دولت ډېرې دندې پر غاړه درلودې چې دلته یې ځینې مهمې دندې یادوو:
- د لویې جرگې له خوا د اساسي قانون تصویب.
- د خپلواکو او عادلانه ټاکنو پلي کول.
- د نویو پیسو (بانکنوټونو) چاپ او وېش.
- د بشر د حقوقو د خپلواک کمېسون جوړول.
- د ترهګرۍ، نشه یي توکو او د جنایاتو په وړاندې مبارزه.
- د نړۍ د ټولو هېوادونو په ځانګړې توګه له ګاونډیو هېوادونو سره د دوستانه او سوله ییزو اړیکو ټینګول.
- د ملي اردو جوړول.

– عمومي بې وسلې کول(د وسلو ټولول).

د ټولگي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په گروپونو کې د هیواد لپاره د نویو پیسو د چاپ او ویش
د گټو لست جوړ کړي او استازي دې د ټولگي په وړاندې بیان کړي.

.....
.....

پوښتنې:

۱. د افغانستان اسلامي انتقالي دولت څه وخت منځته راغی؟
۲. د افغانستان اسلامي دولت مهمي دندې په ګوته کړئ.

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

د خپلو دوستانو په مرسته د سولې په هکله یو مطلب ولیکئ.

(۱۲) لوست

د هېواد د بيارغونې پېل

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

پروسه	بهر، جريان، دعمل جريان
تحميل	په جبر او زور په بل چا څه منل

موخه:

- د زده کوونکو آشنایي د بيارغونې له مفهوم سره

د وروستیو کلونو په لړ کې د بهرنیو لاسوهنو او کورنیو جگړو له امله سر بهره پردې چې ملیونونه تنه مړه او معیوب شول، ملیونونه نور لیرې او نږدې هېوادونو ته کډوال شول. مخابرات، ارتباطي لارې، سوداګري، صنایع، پوهنه، کرنه، مالداري، او د هېواد نور مهم تاسیسات یا په بشپړه توګه له منځه لاړل یا سخت زیانمن شول.

په دې هکله لاندې پوښتنې مطرح کېږي؟

__ د افغانستان بیا رغونه څه وخت پیل شوه؟

__ دا بیا رغونه د کومو هېوادونو په مرسته تر سره شوه؟

د افغانستان سوله دوستو خلکو د کلونو، کلونو رېږ او ستونزو له زغملو وروسته دین د پرېکړو او د نړیوالې ټولنې د همکارۍ پر بنسټ د ښاغلي حامدکرزي په مشرتابه لڼدمهاله اداره رامنځته کړه. له هغه وروسته د نړۍ سوله دوستو هېوادونو د افغانستان له خلکو سره مرستو ته را ودانګل چې تېرې وړانۍ ابادې کړي.

تر ټولو رغنده مسأله د سرتاسري سولې ټینګښت و، چې ددې موخې لپاره ملي اردو او ملي پولیس د نړۍ سوله دوستو هېوادونو په مرسته تنظیم شول. د هېواد د بيارغونې لړۍ له پلان سره سم دوام لري.

د ټولګي د ننه فعالیت:

په افغانستان کې د تپل شویو جګړو په لړ کې کوم شیان ویجاړ شول؟
په دې هکله یو له بل سره خبرې وکړئ او د خبرو پایله یادداشت کړئ.
په پای کې دې د ډلې یو غړی هغه په ټولګي کې ولولي او پوښتنو ته دې
ځواب ورکړي:

.....
.....

پوښتنې:

۱- د جګړې په لړ کې زموږ د هېواد کوم تاسیسات ډېر زیانمن شول، نومونه یې
واخلئ؟

۲- موږ د خپل وطن د ابادۍ په وړاندې څه مسؤلیتونه لرو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

په هغه سیمه کې چې تاسو ژوند کوئ، د دولتي او غیر دولتي
موسساتو (انجوګانو) له خوا کوم کارونه تر سره شوي دي؟ هغه د خپلو
مشرانو په مرسته لست کړئ!

.....
.....

(۱۳) لوست

د جمهوري رياست ټاکنې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ.

انتخابات	د کار لپاره د يوې ډلې له منځه د يو تن انتخابول
کانديد	نوماند، هغه څوک چې پارلمان يا بالمقابل د خلکو د استازيتوب لپاره خپل نوم ورکوي.

موخې:

- زده کوونکي دې د انتخاباتو او د انتخاباتو د کار له ډول سره اشنا شي.
- زده کوونکي بايد خپل ځانونه د ټولنې د فعالو غړو په توگه و گڼي.

د افغا نستان لومړنۍ منتخب ولسمشر څنگه و ټاکل شو؟

د رایې ورکونکو لیکې

د بسڅو د نوم ثبتولو مرکز

کارت هویت رای دهندگان 2003-2004		05517618
نوم/اسم	شهر/ولایت	کوچۍ
عمر	ولایت	عزیزت کاندو
جنس	ولایت	پورتو و تلوونکي
مرد زن	ولایت	پورتو شوي گان
شهر / قریه	ولایت	پورتو شوي کسان
ناحیه / گزړه	ولایت	

د رایې ورکولو کارت

د رایو د صندوقونو راغونډول

د افغانستان خلكو په ۱۳۸۳ لمریز كال كې د جمهوري رياست خپلواك، مستقيم او پټ لومړني انتخابات تجربه كړل. دا انتخابات د ۱۳۸۳ لمریز كال د تلې په ۱۸ مه د سهار په ۷ بجو د ملگرو ملتونو د استازو او د جمهوري رياست د كانديدانو د استازو په وړاندې تر سره شول. په دې ټولټاكنو كې ۱۸ تنو ځانونه كانديد كړي وو او په انتخاباتي مبارزو كې يې پوره ونډه اخيستې وه. دا انتخابات په يوه ازاده او ارامه فضا كې تر سره شول. افغان نارينه او ښځې د هېواد د ولسمشر د ټاكنو په موخه د رايې وركولو صندوقونو ته لاړل او په خپلواكه او پټه توگه يې خپلې رايې په صندوقونو كې واچولې. د انتخاباتو كميسيون د رايو له شمېرنې نه وروسته د ۱۳۸۳ لمریز كال د لړم په ۱۳ مه په سلوكې د ۵۵/۴ رايو په گټلو سره محترم حامد كرزی بريالی اعلان كړ. په دې ډول محترم حامد كرزی د پنځو كلونو لپاره د افغانستان د خلكو له خوا د هېواد د لومړني منتخب ولسمشر په توگه و ټاكل شو.

د ټولگې دننه فعاليت:

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي او په دې هکله چې څرنگه یو تن د خپل استازي په توگه وټاکي یو له بله سره مشوره وکړي او د هرې ډلې استازي دې د اړوندې ډلې نظر په ټولگي کې بیان کړي.

.....

پوښتنې:

- ۱- د جمهوري رياست په ټولټاكنو كې څو تنو خپل ځانونه كانديد كړي وو؟
- ۲- د افغانستان د جمهوري رياست لومړنۍ ټاكنې څه وخت ترسره شوې؟
- ۳- په كومه نېټه د انتخاباتونتيجه د انتخاباتو د كميسون له خوا اعلان شوه؟

له ټولگي څخه د باندې فعاليت:

د خپلو مشرانو په مرسته د انتخاباتو په هکله یو مطلب ولیکئ.

.....

(۱۴) لوست

د افغانستان پارلمان

پارلمان	ملي شورا چې له مشرانو او ولسي جرگې څخه جوړه ده.
تصويب	په اکثريت يا د رايو په اتفاق سره وروستې پرېکړه.
انتصاب	گومارل، په گوته کول

موخې:
زده کونکي دې د افغانستان له پارلماني جوړښت سره اشناشي.

آيا تر اوسه مو د افغانستان د ملي شورا او يا پارلمان نوم اوریدلی دی؟
پارلمان د دولت له دریو بنسټونو څخه یو بنسټ دی چه زموږ په اساسي قانون کي د ملي شورا په نامه یادېږي. زموږ په هېواد کې د لومړي ځل لپاره په ۱۳۱۱ لمريز کال کې د محمد نادر شاه د پادشاهۍ په دوره کې د پارلمان بنسټ کېښودل شو. دغه بنياد د قانون په جوړولو او په سياسي تصميم نيولو کې او د خلکو د گډون برخې اخيستنې ښکارندوی دی. د افغانستان د ملي شورا غړي د انتخاباتو له لارې او يا د ولسمشر لخوا په انتصابي ډول ملي شورا ته لاره پيدا کوي.

دغه استازي په ملي شورا کې د خلکو له اړتياوو سره سم قوانين رامنځته کوي. ملي شورا زموږ په هېواد کې له دوو مجلسونو څخه چې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې په نومونو یادېږي. منځته راغلي ده.

ولسي جرگه:

د اساسي قانون له موادو سره سم، ولسي جرگه زموږ په هېواد کې ۲۵۰ غړي لري. دغه غړي د هېواد د ټولو وگړو لخوا د هغو خلکو له ډلې څخه ټاکل کېږي چی ځانونه کانديدوي او د هغې انتخاباتي حوزې د استازي په توگه ولسي جرگې ته لاره پيدا کوي. هغه خلک چې د انتخاباتو له لارې وټاکل شي د پنځو کلونو لپاره د خپل ولايت د استازي په توگه په ملي شورا کې دنده تر سره کوي.

آيا پوهېږئ چې په ملي شورا کې ستاسو د سيمې استازي څوک دي؟

ولسي جرگه د خپل کار په پیل کې خپل یو تن غړی د مشر په توګه، دوه تنه غړي د لومړي مرستیال او دویم مرستیال په توګه او دوه تنه نور د منشیانو په توګه ټاکي. دغه ټوله ډله د ولسي جرګې د اداري پلاوي په نامه یادېږي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

د ولسي جرګې اوسنی مشر څوک دی؟ له سپین ږيرو او لویانو و پوښتنې او په ټولګي کې یې خپلو ملګروته و وایاست.

د ولسي جرګې دندې:

- ۱- د تقنیني احکامو او یا قوانینو تصویب، تعدیل او یا لغو کول.
ولسي جرګه د خلکو د اړتیاوو سره سم نوي قوانین تصویبوي او هغه پخواني قوانین چې نور د کار وړ نه دي او یا نور ارزښت نه لري، له منځه وړي.
- ۲- د فرهنګي، اقتصادي او تکنالوژیکي پرمختګ د پروګرامونو تصویبول.
هغه پروګرامونه چې د اجتماعي، فرهنګي، اقتصادي او تکنالوژیکي پرمختګ لپاره د دولت او یا خصوصي ادارو له لارې وړاندې کېږي باید د ولسي جرګې د غوندې له خوا تصویب کړي شي.
- ۳- د دولتي بودجې تصویب او د پور د ورکړې او یا اخیستنې اجازه.
ولسي جرګه د دولت او دولتي ارګانونو بودجه ټاکي. که دولت وغواړي چې قرضه واخلي او یا کوم دولت ته قرضه ورکړي باید هر وروږ د ولسي جرګې له خوا تصویب شي.
- ۴- د دولتي ادارو پرانیستل او یا دهغوي له منځه وړل (لغو کول).
ولسي جرګه کولای شي اداري واحدونه رامنځته کړي او یا په موجودو ادارو کې بدلولونو ته راوړي او یا ځینې اداري واحدونه له منځه یوسي.
- ۵- د نړیوالو تړونونو او معاهداتو پیوستون او تائید، او یا له هغوی سره د پیوستون فسخ کول.
زموږ هېواد ځینې نړیوال تړونونه لاسلیک کړي او منلي دي د دغو تړونونو منل او یا نه منل د ولسي جرګې په غاړه دي.

مشرانو جرگه:

❖ د مشرانو جرگې غړي په دریو کې دوې برخې انتخابي او په دریو کې یوه برخه یې انتصابي دي. د دې مجلس غړي د دریو برخو څخه یوه برخه یې د ولایتي شورا گانو د غړو له منځه، یو پر دریمه برخه د ولسوالیو د شوراگانو د غړو له منځه، یو پر دریمه برخه یې د ولسمشر لخوا د پوهانو او متنفذو اشخاصو له منځه ټاکل کیږي.

د دغه مجلس غړي هم د پنځو کلونو لپاره د نده تر سره کوي. مشرانو جرگه هم د ولسي جرگې په شان اداري هیئت لري.

د مشرانو جرگې دندې:

مشرانو جرگه هم په دقیقه توګه لکه د ولسي جرگې په شان دندې په غاړه لري. توپیر یې دا دی چې د قانون د طرحې غوښتنلیک د دولت لخوا لومړی ولسي جرگې ته وړاندې کیږي. د ولسي جرگې له لوري د طرحې تر تصویبولو وروسته، نوموړي طرح مشرانو جرگې ته وړاندې کیږي. مشرانو جرگه د ۱۵ ورځو په موده کې په دغه طرح باندې غور کوي او د هغې په هکله تصمیم نیسي او بیا ولسمشر ته وړاندې کیږي، په هغه صورت کې چې ولسمشر د ملي شورا پرېکړه ومني او لاسلیک یې کړي، نو نوموړي طرح بیا د قانون په بڼه منل کیږي.

پوښتنې:

- ۱- پارلمان یا ملي شورا تعریف کړئ.
- ۲- زموږ د هېواد ملي شورا څو غړي لري؟
- ۳- زموږ د هېواد ولسي جرگه څو غړي لري او دغه غړي څنګه ملي شورا ته لاره پیدا کوي؟
- ۴- د ولسي جرگې اداري هیئت څو غړي لري؟
- ۵- د ملي شورا له دندو څخه، یوازې دوه دندې په ګوته کړئ.
- ۶- د مشرانو جرگې غړي څنګه د مشرانو جرگې مجلس ته لاره پیدا کوي؟
- ۷- د مشرانو جرگې دندې په لنډه توګه ولیکئ او د هغو توپیر د ولسي جرگې له دندو سره په ګوته کړئ.

(۱۵) لوست

د افغانستان ګاونډي هېوادونه

۱- د پاکستان اسلامي جمهوريت

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشناشئ

د سیندو او سمندرو نو غاړه	۱ ساحل	موخه : زده کوونکی دې د هېواد له ختیځ ګاونډي هېواد سره آشنا شي.
هغه حکومت چې دخلکو د رایو له لارې یې رئیس جمهور ټاکل شوي وي	۲ جمهوریت	
شنه، هواره، او مسطح ځمکه	۳ جلګه	

تاسو د پاکستان په هکله څه معلومات لرئ؟

د پاکستان اسلامي جمهوریت د آسیا د لویې وچې له جنوبي هېوادونو څخه دی. په ۱۹۴۷م کال کې یې، چې د ۱۳۳۵ لمريز کال سره سمون خوري، له انګلستان څخه خپله خپلواکي تر لاسه کړه.

په ۲۰۰۷ میلادی کال کې یې د نفوسو شمېر کابو یوسل او څلوېښت میلیونو تنوته رسیدله. دغه هېواد اوه سوه نهه شپته زره کیلو متره مربع مساحت لري او له څلورو ایالتونو څخه تشکیل شوی دی.

د پاکستان نقشه

د پاکستان آب وهوا په زیاترو ساحلي سیمو کې مرطوبه او په صحرايي سیمو کې توده او وچه ده.

کرڼه د پاکستان د خلکو خورا مهم اقتصادي فعالیت شمېرل کېږي. ددې هېواد په

حاصل خېزو سیمو کې غنم، وریجې او داسې نور کرل کېږي. په هېواد کې د اوبدلو، ورېشلو او کیمیاوي سرې د تولید د صنعت ځینې کارخانې شته چې د دغو کارخانو ځینې تولیدات بهرنیو هېوادونو ته لېږل کېږي.

د پاکستان زیاتره خلک مسلمانان دي. په اردو، پنجابي، سندی، پښتو او بلوچي ژبو خبرې کوي. د اسلام آباد ښار د دغه هېواد پلازمېنه (پایتخت) دی. س. کراچي، لاهور، راولپنډی، حیدرآباد او فیصل آباد یې نور ستر ښارونه دي.

د سند دریا چې د هماليا له غرونو سر چینه اخلي، د دغه هېواد له لویو دریابونو څخه شمېرل کېږي. د پیسو واحد یې پاکستانی روپۍ ده.

د ټولګي د ننه فعالیت

دا لاندې جدول په ډله ییز کار کې بشپړ کړئ.

د پاکستان موقعیت نسبت افغانستان ته	پایتخت یې	د خپلواکۍ تاریخ یی	مهم ښارونه یې	د پیسو واحد یې	کرنیز حاصلات یې

پوښتنې:

۱. د پاکستان هېواد څه وخت خپله خپلواکي تر لاسه کړه؟
۲. د پاکستان د اکثریت خلکو دین څه دی؟
۳. په پاکستان کې زیات خلک په کومو ژبو خبرې کوي؟
۴. د پاکستان د تولیدي صنایعو نومونه واخلئ.

جوړولو صنايعو په دې هېواد کې ښه پر مختگ کړی دی چې د دې توليداتو يوه زياته برخه يې بهر ته صادروي. د کسپين د بحيرې (د خزر سمندرگي)، د غاړې د سيمو آب وهوايې مرطوبه ده او کافي باران په کې وريږي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپونو کې بشپړ او په کتابچو کې يې وليکئ

د افغانستان په نسبت د ايران موقعيت	پايښت	دين	ژبه	مهم صنعتي محصولات	ډير مهم زراعتي محصولات
					

پوښتنې:

۱. د ايران د سترو ښارونو نومونه واخلئ.
۲. د ايران د کرنيزو پيداوارو نومونه واخلئ.
۳. د ايران هېواد ولې په نړۍ کې د تېلو او گازو د صادرونکو هېوادونو له جملې څخه دی؟

(۱۷) لوست

ګاونډي هېوادونه

۳- تاجکستان

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

۱	منځنۍ آسیا	داسيا د لويې وچې منځنۍ سيمې تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، قرغزستان او د قزاقستان هېوادونه
۲	استقلال	خپلواکي

موخه:

زده کوونکي دې د تاجکستان له هېواد سره
آشنا شي.

— د تاجکستان هېواد زموږ د هېواد کومې خواته پروت دی؟

د تاجکستان نقشه

د تاجکستان

جمهوريت چې دمنځنۍ
آسيا له هېوادونو څخه
دی، زموږ د هېواد شمالي
لوري ته پروت دی.

په ۱۳۷۰ لمريز
کال کې د پخواني شوروي
اتحاد ړنگيدل د تاجکستان
او نورو جمهوريتونو د
خپلواکۍ لامل شو. نفوس

يې څه نا څه اوه ميلیونه تنو ته رسيږي. ددې هېواد وگړي مسلمانان دي. په تاجکي
او روسي ژبو خبرې کوي. د دوشنبې ښار ددې هېواد پايتخت دی. خجند،
کولاب او قرغان تپه ددې هېواد له مشهورو ښارونو څخه دي.

په دې هېواد کې ډول ډول غلې دانې، وريجې او مېوې پيدا کيږي. خلک يې د
خارويو په روزلو هم بوخت دي. د برېښنا او ډبرو سکرو توليد ددې هېواد د صنايعو
له جملې څخه شمېرل کيږي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

لاندې جدول په ګروپي کار کې په خپلو کتابجو کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د تاجکستان موقعیت	پایتخت	دین	ژبه	مشهور ښارونه	بحر ته لار لري که نه؟	صنایع
						

پوښتنې:

۱. تاجکستان څه وخت خپلواکي تر لاسه کړه؟
۲. د منځنۍ آسیا د هېوادونو نومونه واخلئ.
۳. د تاجکستان د کرنیزو حاصلاتو نومونه واخلئ.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپلواکۍ تر سرلیک لاندې یو مطلب ولیکئ.

(۱۸) لوست

ګاونډي هېوادونه

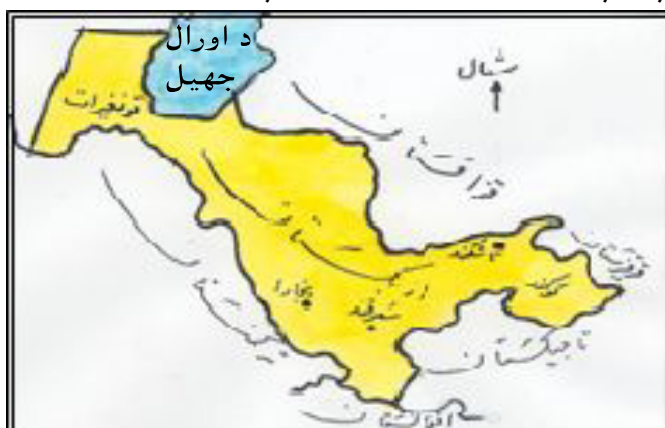
۴- ازبکستان

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

۱	صنایع	د صنعت جمع، هغه څه چې د انسان پواسطه جوړ شوي وي
۲	نساجي	اوبدل
۳	زرع	کرنه

موخه :
— زده کوونکي دې د ازبکستان له هېواد سره آشناشي.

— د ازبکستان هېواد د آسیا د لويې وچې او زموږ د هېواد په کومه برخه کې پروت دی؟

د ازبکستان نقشه

د ازبکستان هېواد هم د منځنۍ آسیا له هېوادونو څخه دی چې زموږ د هېواد شمال پلوته پروت دی. په ۱۳۷۰ لمریز کال کې یې د پخواني شوروي اتحاد تر ړنگیدلو وروسته خپله خپلواکي تر لاسه کړه. مساحت یې (۴۴۷۴۰۰) کیلو متره

مربع دی. د نفوسو شمېر یې پنځه ویشتمیلونه تنو ته رسیږي. د تاشکند ښار ددې هېواد پایتخت دی. سمرقند، بخارا او فرغانه یې د مشهورو ښارونو له جملې څخه دي. ددې هېواد زیات خلک ازبکان دي. په ازبکي او روسي ژبو خبرې کوي او اکثریت یې مسلمانان دي. د پنبې کرنې په دې هېواد کې زیات پر مختگ کړی دی. د پولاد جوړولو، نساجی او غذایی موادو صنعت هم په دې هېواد کې شته. د ډبرو سکاره، مس او نفت ددې هېواد له کانونو څخه شمېرل کیږي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

لاندې جدول په گروپي کار کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د ازبکستان موقعیت	پایتخت	دین	ژبه	مهم ښارونه	کانونه	کرنیز حاصلات
						

پوښتنې:

۱. د ازبکستان هېواد ولې پنبه نورو هېوادونو ته صادروي؟
۲. د ازبکستان په هېواد کې د صنعت کومو ډولونو پر مختګ کړی دی، نومونه یې واخلئ؟
۳. ازبکستان څه وخت خپلواک شو؟

(۱۹) لوست

ګاونډي هېوادونه

۵- ترکمنستان

له لاتدې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شی

۱	کالي	سوداګريز او اړين توکي چې د انسان اړتيا رفع کوي
۲	معادن	کانونه

موخه:
زده کوونکي دې زموږ له شمالي ګاونډي هېواد ترکمنستان سره آشنا شي.

— د ترکمنستان هېواد د آسيا د لويې وچې او زموږ د هېواد کوم پلوته پروت دی؟

د ترکمنستان نقشه

د ترکمنستان هېواد چې پایتخت یې د عشق آباد ښار دی، د منځنۍ آسیا د هېوادونو له ډلې څخه دی او زموږ د هېواد شمال پلوته پروت دی.

دې هېواد هم د تاجکستان او

ازبکستان د هېوادونو په څېر له پخواني شوروي اتحاد څخه خپله خپلواکي تر لاسه کړه.

د دې هېواد مساحت څلورسوه اته اتيا زره کيلو متره مربع دی. نفوس يې شپږ ميليونو تنو ته رسيږي. خلک يې مسلمانان دي او زياتره يې په ترکمني او روسي ژبو خبرې کوي. د وگړو زياته برخه يې د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. د پنبې د توليد له پلوه په نړۍ کې ډېر شهرت لري. مهم لاسي صنعت يې غالي او بدل دي. ترکمنستان د گازو او نفتو منابع لري. پنبه، سپين پوکران، غالي او نفت د هغو توکو له جملې څخه دي چې بهرته لېږل کيږي.

د ټولګي د ننه فعاليت:

لاندې جدول په گروپي کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ

د افغانستان په نسبت د تر کمنستان موقعيت	پایتخت	غوره کرنیز حاصلات	دین	ژبه		

پوښتنې:

۱. د ترکمنستان د زیاتره خلکو شغل څه شی دی؟
۲. د ترکمنستان هېواد ولې نورو هېوادونو ته غالي او نفت صادر وي؟

له ټولګي بهر فعالیت:

ددې درس مهم ټکي په گوته او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ

(۲۰) لوست

ګاونډي هېوادونه

۶- چین

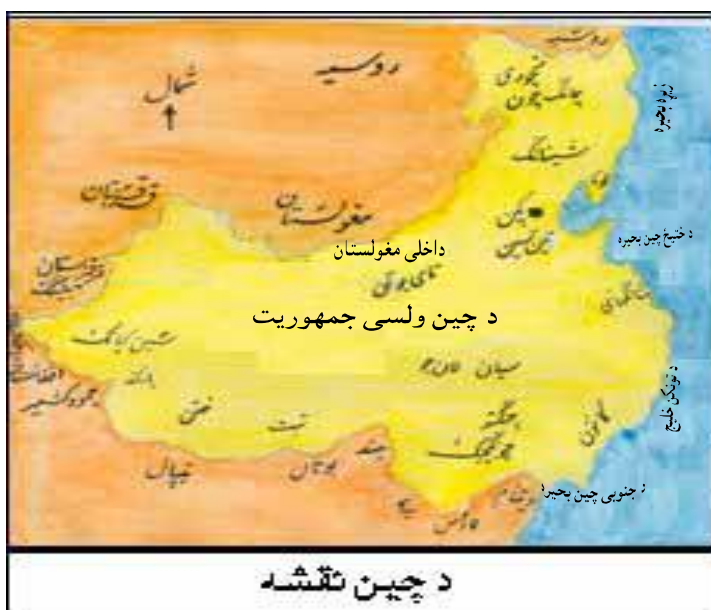
له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

۱	واتن	فاصله
۲	ګډه پوله	ګډه سرحد
۳	واردات	هغه توکي چې له بل هېواد څخه را وړل کېږي
۴	صادرات	هغه توکي چې بل هېواد ته لیږل کېږي

موخه:

زده کوونکي دې د چین ولسي جمهوریت سره آشنا شي.

— د چین هېواد زموږ د هېواد کومې خواته پروت دی؟

د چین ولسي جمهوریت د نړۍ او آسیا د لویې وچې له سترو هېوادو څخه شمېرل کېږي او په شمال ختیځه برخه (واخان) کې په لږ واټن سره زموږ له هېواد سره ګډه پوله لري.

چین د نړۍ زیات نفوس لرونکی هېواد

دي چې د نفوسو شمېر یې یو ملیارد او درې سوه میلیونو تنو ته رسېږي. مساحت یې کابو نهه میلیونه او پنځه سوه زره کیلو متره مربع دی. پایتخت یې بیجن (پیکنگ) او خلک یې په چینایي ژبه خبرې کوي.

کرنیز حاصلات یې وریجې، غنم، وربشې، پنبه، چوغندر یا لبلبو او داسې نور دي. همدارنګه په دې هېواد کې د موټر جوړولو، بېړۍ جوړولو، ټوکر جوړولو، کرنیزو ماشین آلاتو، د برېښنا سامان آلاتو، او پلاستيکي لوښو صنعت زیات پر مختګ کړی دی چې د دې شیانو زیاته برخه بهر ته لیږل کېږي.

افغانستان پنبه، وړۍ، پوستکي او وچه مېوه چین ته لیږي او په بدل کې یې چای، منسوجات، تعمیراتي توکي، کاغذ، پلاستيکي لوښي، رادیو، تیپ ریکاردر، تلویزیون، کمپیوتر، ماشین آلات او داسې نور، هېواد ته راوړي. د چین هېواد د خپلې پراختیا او سمندر ته دنژدې والي او لیږې والي له کبله خو ډوله آب وهوا لري. شمالي برخې یې سوړ ژمی او تود اوړی لري. سویلي سیمې یې معتدل ژمی، اوږد گرم او مرطوب اوړی لري.

د ټولګي د ننه فعالیت:

لاندې جدول په گروپي کار کې په خپلو کتابچو کې بشپړ کړئ.

د افغانستان په نسبت د چین موقعیت	پایتخت	کرنیز حاصلات	صنایع	ژبه	هغه توکي چې د چین له هیواد څخه زموږ هېواد ته راوړل کېږي.
					

پوښتنې:

۱. د چین آب و هوا څنګه ده؟
۲. چین ته زموږ د هېواد صادرات څه شی دي؟
۳. کوم شیان موږ له چین څخه هېواد ته راواردوو؟
۴. واردات او صادرات څه توپیر سره لري؟

د اسلام تاريخ

د اسلام د مخه د عربستان د ټاپووزمې حالات

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره اشنا شئ

۱	ظهور	څرگندیدل، جوتیدل ظاهریدل
۲	بتکده	بت خانه، د بت پرستانو معبد
۳	میراث	هغه څه چې له پخوانیو پاتې کیږي.
۴	اشراف	شریف خلک، لویان، شریفان
۵	ډالۍ	تحفه، سوغات
۶	ټاپووزمه	هغه ځمکې ته ویل کیږي چې له دریو خوا په اوبو او له یوې خوا په وچې پورې نښتې وي.

موخې:

— له اسلام نه د مخه د عربستان د ټاپووزمې له وضعې سره، د زده کوونکو نسبي آشنایي.

— داسلام د ظهور د غوره ټکو او لاملونو پېژندل.

— د عربستان وضعه تر اسلام د مخه څه ډول وه؟

— دمکې ښار د کوم اهمیت څخه برخمن و؟

— د اسلام د ظهور لاملونه څه شی و؟

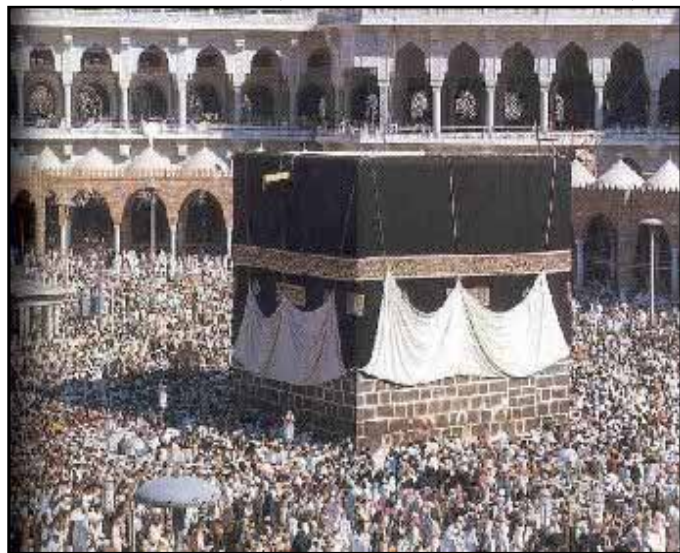
داسلام مقدس دین په حجاز کې وځلیده. حجاز د عربستان د ټاپووزمې یوه برخه وه چې د مکې، مدینې او طایف ښارونو پکې موقعیت درلود.

د عربستان د ټاپووزمې خلک د اسلام د ظهور په وخت کې زیاتره په دښتو کې او لږ شمېر یې په ښارونو کې اوسیدل. عربو قبیلوي ژوند درلود. هره قبيله

له څو کورنیو څخه جوړه شوې وه چې وگړو یې د قبیلې تر ټولو زیات سپین ږيري سړي تر مشرۍ لاندې چې د شیخ په نامه یادیده، ژوند کاوه. د مکې معظمې اوسیدونکي د قریشو له قوم څخه وو چې په هغو کې د بني هاشم او بني امیه قبیلو زیات شهرت درلود.

د عربستان تر ټولو مهم ښار (مکه) وه. دغه ښار د یمن، شام (سوریه) او حبشې د سوداگرۍ د لارې په منځ کې پروت و.

د مکې ځمکه حاصلخیزه نه وه. خو څرنگه چې د سوداګرۍ د لارې پر سر پرته وه او (کعبه شریفه) په هغې کې وه نو ډېر زیات اهمیت یې درلود.

د کعبې شریفې کوټه

د کعبې شریفې ودانۍ د حضرت محمد^(ص) له زیږیدو څخه ډېرې پېړۍ د مخه د حضرت ابراهیم^(ع) په واسطه په مکه معظمه کې جوړه شوې وه^(۱) چې د لوی خدای^(ج) د عبادت کولو ځای و. لاکن وروسته د عربستان په ټاپو وزمه کې بت پرستی رواج وموند او عربو هغه ځای په بوتخاني بدل

کړ. دوی هغه مجسمې چې له ډبرو، لرګیو او فلزاتو څخه یې جوړې کړې وې، په کعبه شریفه کې یې کښېښودې. هرې قبیلې یو بت درلوده. له دې امله کعبه د ټولو قبیلو زیارت او د درناوي وړ ځای و.

د قریشو اشرافو د بت پرستي ملاتړ کاوه. هغوی به دښار خواته د خلکو د جلبولو او د سوداګرۍ د کاروانونو د تلو راتلو او د هغو سوغاتو نو له لارې چې خلکو به د بتانو په وړاندې کښېښوول، ګټې تر لاسه کولې.

د مکې اوسیدونکي اکثراً بت پرستان وو او په خرافاتو یې عقیده درلوده. نوې زیږیدلې نجونې به یې د خپل ناوړه دود او دستور له مخې ژوندۍ تر خاورو لاندې کولې او په مختلفو چارو بوخت وو. ځینو یې سوداګري کوله، ځینو به د کعبې شریفې اړوندې چارې سرته رسولې. ځینې چارې له پلرونو څخه اولاد ونو ته په میراث پاتې کیدې.

۱ کعبه شریفه د مخه د نوح^(ع) د طوفان په نتیجه کې له منځه تللې وه.

د ټولګي د ننه فعاليت:

په ډله ییز کار کې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ او په ټولګي کې یې ووايئ.
دمثال په توګه: د مکې خلک بت پرستان وو او په خرافاتو یې عقیده درلوده .

پوښتنې:

۱. د مکې ښار له کوم اهمیت څخه برخمن و؟
۲. کعبه شریفه د چا له خوا د دویم ځل لپاره ودانه شوه؟
۳. زموږ پیغمبر حضرت محمد (ص) له کومې قبیلې څخه و؟
۴. د پورتنیو بیلګو په څیر درې نورې پوښتنې تاسو خپله جوړې کړئ.

د حضرت محمد (ص) ژوند له زیږیدو تر بعثت پورې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

۱	بعثت	رسالت، لیږل
۲	کوزده	نامزادي، کوزده
۳	هلاک	هلاکیدل، دناوړه پېښې پواسطه مړه کیدل
۴	جد	نیکه
۵	ابابیل	یوه مرغۍ چې په پښتو کې ورته توتکی وايي
۶	دایه	ماشوم روزونکې یا هغه بنځه چې د بل چا ماشوم ته شیدې ورکوي او روزي یې

موخې:

- زده کوونکي دې د حضرت محمد (ص) له ژوند او کړو وړو سره
اشناشي.
- زده کوونکي دې د ستونزو په وړاندې د مبارزې توان ومومي.
- په زده کوونکو کې دې اسلامي روحیه پیاوړې شي.

— د حضرت محمد (ص) د ماشومتوب دوران څه ډول و؟

— د حضرت محمد (ص) د زلمیتوب دوران څرنگه و؟

عبدالله د رسول اکرم (ص) پلار د عبدالمطلب له

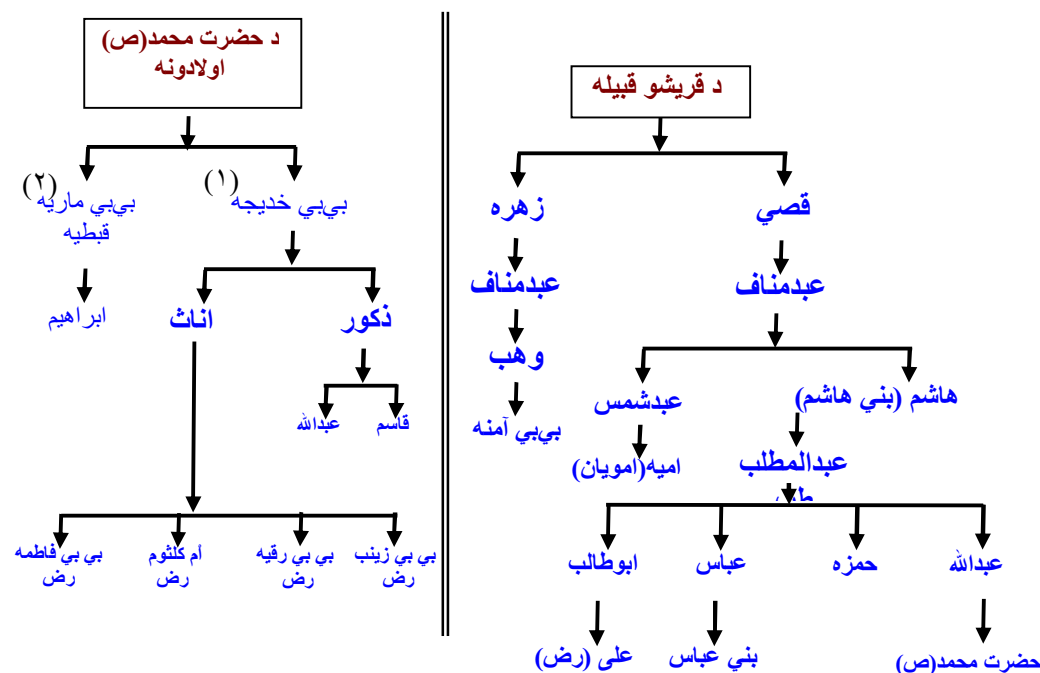
زامنو څخه و، د حضرت محمد (ص) له پیداکیدو څخه دوه

میاشتې مخکې په هغه سفر کې، چې شام ته یې کړی و، وفات شو او په یثرب کې خاوروته وسپارل شو. حضرت محمد (ص) په هغه کال چې په عام الفیل (مقصد یې هغه کال دی چې په هغه کې دیمین د حاکم ابرهه لښکریان په فیالانو سپاره وو او د کعبې شریفې دورانولو لپاره مکې معظمې ته راغلل، خو د خدای (ج) په امر د وړو الوتونکو پواسطه، چې ابابیل (توتکی) نومېږي، هلاک کړای شول.^۱ مشهور دی، حضرت محمد (ص) د ربیع الاول د میاشتې په دوولسمه نېټه د دوشنبې په شپه، چې له ۵۷۰م کال سره سمون لري، په مکه معظمه کې وزیږید او څلویښت کاله وروسته په پیغمبرۍ مبعوث شو. په هغه وخت کې د عربستان ټاپووزمې خلکو خپل ماشومان د روزنې او شیدو ورکولو لپاره، دایه گانوته ورکول. د حضرت محمد (ص) مور بي بي آمنې هم خپل زوی یوې ښځې ته، چې حلیمه سعدیه نومیده، وسپاره تر څو هغه لوی او شیدې ورکړي. حضرت محمد (ص) څلور کاله له بي بي حلیمې سره په دښته کې پاتې شو. د دښتې سخت ژوند انه حضرت محمد (ص) هم تکره او پیاوړی کړ او هغه ته یې ساده او غریبانه ژوند هم ورزده کړ.

کله چې زموږ ستر پیغمبر د شپږو کالو شو، بي بي آمنې هغه خپلې کورنۍ ته، چې په یثرب کې وه، یووړ او د خپل پلار زیارت یې وکړ. کله چې له یثرب څخه بېرته راوگرځیدل، بی بی آمنه سخته ناروغه شوه او په لاره کې یې ساه ورکړه. حضرت محمد (ص) د خپلې مور د مړینې له کبله ډېر غمجن شو. له دې نه وروسته د حضرت

^۱ - الم ترکیف ...

محمد^(ص) پالنه او ساتنه د هغه نیکه (عبدال مطلب) په خپله غاړه واخیسته. حضرت محمد^(ص) د (۸) کالو و چې نیکه یې (عبدال مطلب) وفات شو. له هغې وروسته د حضرت محمد^(ص) پالنه او روزنه د هغه تره ابو طالب په خپله غاړه واخیسته. ابوطالب د سوداگری په چارو بوخت و او په ځینو سفرونو کې به یې خپل وراره هم له ځانه سره وړلو. حضرت محمد^(ص) د کوچنیوالي دوره پای ته ورسوله. د ځوانۍ په دوره کې ټولو خلکو د ده په پاکوالي، امانت داری او رښتینولي باندې عقیده پیدا کړه او دی به یې (امین) باله.

بی بی خديجه یوه بلایه ښځه او د قريشو له کورنۍ څخه وه. دابوطالب د وړاندیز له مخې بي بي خديجې د خپلې شتمنۍ یوه برخه دحضرت محمد^(ص) په واک کې د سوداگری لپاره ورکړه. په دې سفر کې د حضرت محمد^(ص) امانت داری خلکو ته لاسپې څرگنده شوه چې همدا کار بیا دده او بي بي خديجې تر منځ د کوژدې لامل هم وگرځیده.

(۱) : بی بی خديجه د حضرت محمد^(ص) لومړنۍ ښځه وه چې له هغې څلور لونيې او دوه زامن پیدا شوي دي.

(۲) : بی بی ماريه قبطيّه د حضرت محمد^(ص) بله ښځه وه چې له هغې څخه یو زوی د ابراهيم په نامه پیدا شوي دی. د حضرت

محمد^(ص) ټول نارینه اولادونه په کوچنیوالي کې وفات شوي دي.

بي بي خديجه د حضرت محمد^(ص) لپاره ډېره مهربانه او فداکاره کوژدنه اوله اسلام راوړو څخه وروسته بيا د اسلام د سپېڅلي دين لپاره ډېره وفاداره ښځه وه، چې خپله ټوله شتمني يې د خدای ^(ج) درضا او د اسلام د خپرېدوپه لار کې ولگوله.

حضرت محمد^(ص) د مکې د خلکو له بت پرستۍ څخه ډېر خواشيني او اندېښمن و. د حضرت محمد^(ص) غوښتنه او هيله دا وه چې يوه ورځ خلک د بت نمانځې څخه خلاص شي او د خدای ^(ج) پرستش او لمانځنه وکړي.

د ټولگي د ننه فعاليت:

په ډله ییز کار کې د ښي لاس لیکنې د کيڼ لاس له لیکنو سره ونښلوی او په ټولگي کې يې نورو ته وړاندې کړی.

د رسول اکرم ^(ص) پلار	په ۵۷۰ م کال کې
د رسول اکرم ^(ص) نیکه	په ۶ کلنۍ کې
د حضرت محمد ^(ص) مور	په ۸ کلنۍ کې
د حضرت محمد ^(ص) دایه	بی بی آمنه
د حضرت محمد ^(ص) مور وفات شوه	عبدالمطلب
د حضرت محمد ^(ص) نیکه عبدالمطلب وفات شو	عبدالله
حضرت محمد ^(ص) په مکه معظمه کې وزیږید	بی بی حلیمه

پوښتنې:

- آیا د حضرت محمد^(ص) د پلار، مور، دایې، تره او نیکه نومونه موزده دي؟
 - د دښتې ژوندانه پر حضرت محمد^(ص) باندې څه اغیزه وکړه؟
 - د عام الفیل څخه موخه څه شی وه؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.
 - د حضرت محمد^(ص) د زامنو نومونه واخلي.
 - د حضرت محمد^(ص) د لوڼو نومونه واخلي.
 - د حضرت آمنې د پلار او نیکه نومونه واخلي.
 - سم عبارت د (ص) په توري او نا سم عبارت د (غ) په توري سره په نښه کړئ.
- حضرت علي^(رض) د حضرت محمد^(ص) د تره زوی و. ()
- د امویانو نیکه هاشم نومیده ()
- د بني هاشم نیکه امیه نومیده ()

د حضرت محمد (ص) ژوند (له بعثته تر هجرته)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناسی

۱	هجرت	له هېواد نه لرې کیدل، کډه کیدل، هېواد ټاټوبي پرېښودل
۲	لټه	لټول، پیدا کول
۳	اسلام	تسلیمېدل، د اسلام مبارک دین قبولول
۴	دحرا غار	د مکې معظمې شمال ختیځ لورته په غره کې یوه سمخه ده.
۵	اسلام	تسلیمېدل، د الله پاک احکامو ته غاړه ایښودل
۶	ایمان	عقیده، باور
۷	ظهور	ښکاره، څرگند، پیداکېدل
۸	مبعوث	لېږل شوی

موضه:

زده کوونکي باید له بعثته تر هجرته پورې د حضرت محمد (ص) له ژوندانه سره آشنا شي.

- حضرت محمد (ص) څه ډول په پیغمبرۍ مبعوث شو؟
 - حضرت محمد (ص) له بعثته وروسته له کومو ستونزو سره مقابله کوله؟
- حضرت محمد (ص) به په هر کال کې یوه میاشت د جبل النور د غره غارته چې حرا نومیده اومکې معظمې ته نژدې پروت دی، تلو او هلته به په عبادت او فکر کولو بوختیده. د حضرت محمد (ص) آرامي او

د حرا غار

یوازیتوب خوښیدل. دی په خلوېښت (۴۰) کلنۍ کې د حرا په غار کې په پیغمبرۍ مبعوث شو او له هغه وخته د اسلام سپیڅلی دین وځلیده. (د) خدای (ج) له لوري د حضرت محمد (ص) په پیغمبرۍ ټاکلو او یا خوښولوته، بعثت وایي. له نارینه و څخه ابوبکر صدیق (رض)، له

ښځینه و څخه بي بي خدیجه (رض عنها) اوله ماشومانو څخه حضرت علي (رض) لومړنی کسان وو چې اسلام یې قبول کړ.

حضرت محمد (ص) به په لومړیو کې خلک په پټه اسلام ته رابلل. په دې ډول ورو ورو یو شمېر ځوریدلو خلکو او ځینو قومی مشرانو د اسلام دین ومانه.

له درې کالو وروسته خدای (ج) حضرت محمد (ص) ته حکم وکړ چې په څرگند ډول خلک اسلام ته راوغواړي او له بت لمانځنې یې منع کړي. د اسلام دین ورځ په ورځ پراختیا پیدا کوله او خلکو له دغې بلنې څخه ملاتړ کاوه. د اسلام د راڅرگندېدو خبر لیرې سیموته ورسیده. د مکې کافرانو د اسلام له نفوذ څخه د خطر احساس وکړ. هغوی

داسې درک کړه چې که بت لمانځنه له منځه ولاړه شي، هېڅکله نه شي کولای چې پر خلکو واکمن پاتې شي. له دې امله سره راغونډشول او دچارې په لټه کې شول. دوی لومړی داسې پریکړه وکړه چې حضرت محمد (ص) د پیسو او مقام په ورکولو سره راضي کړي او د خدای (ج) له لارې څخه یې راوگرځوي چې د اسلام ددین د پرمختګ مخه ونیول شي. هغوی د خدای (ج) پیغمبر ته داسې پیغام ور ولیږه ((...له دې دعوت څخه لاس واخله چې خپله شتمني ستا په واک کې درکړو او تا خپل رئیس وټاکو.)) حضرت محمد (ص) یې په ځواب کې داسې وویل: ((په خدای مې دې قسم وې چې لمر مې په بني لاس او سپوږمۍ مې په کیني لاس کې راکړی هم، که له دغې بلنې څخه لاس واخلم. هېڅکله به داسې ونه کړم، آن تر دې که په دې لار کې خپل ځان هم له لاسه ورکړم.)) کله چې کافران په دې وپوهیدل چې حضرت محمد (ص) د اسلام له دعوت او بلنې لاس نه اخلي، نو دده او دده د ملګرو په ځورولو پسې شول. بلال، یاسر، سمیه او نورو د سختو ځورونو په وړاندې مقاومت وکړ او ځینو یې د شهادت جامونه وڅښل. تر دې پورې چې په خپله حضرت محمد (ص) له دې ځورونو څخه په امان کې پاتې نه شو. په لارو او تشو کوڅو کې به یې پر حضرت محمد (ص) باندې بریدونه کول او په کاینو به یې ویشته او ټیټي کاوه به یې. له دې ټولوستونزو سره سره، حضرت محمد (ص) په خپل هوډ عزم او اراده کې ټینګ و او د اسلام له بلنې او خدای (ج) لمانځنې څخه یې هېڅ لاس وانه خيست. قرآن شریف یعنې هغه کتاب چې ایمان پرې لرو د اړتیا سره سم برخې برخې د خدای (ج) له لوري د حضرت جبرائیل (ع) پواسطه په حضرت محمد (ص) باندې نازل شو.

د ټولګۍ د ننه فعالیت:

- په ډله ییز کار کې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ.
۱. خدای (ج) د بعثت په دریم کال، حضرت محمد (ص) ته دنده وسپارله.
.....
.....
 ۲. د حضرت محمد (ص) له ژوندانه څخه د بعثت په وخت کې زده کوو چې:
.....
.....

پوښتنې:

۱. حضرت محمد (ص) ولې د حرا غار ته تلو؟
 ۲. حضرت محمد (ص) د بعثت په پیل کې څه ډول خلک اسلام ته رابلل؟
- حضرت محمد (ص) د مشرکینو د وړاندیز په ځواب کې څه وویل؟

د حضرت محمد (ص) ژوند (له هجرت تر رحلته)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

موضوع:	۱	رحلت	کوچ کول، سفر، مړینه
د زده کونکو آشنایی د حضرت محمد (ص) له ژوندانه سره له هجرت تر رحلته.	۲	خواشینۍ	خپگان، خوابدي
کوم لاملونه د مسلمانانو دهجرت سبب شول؟	۳	ووینه	یو ډول چنچۍ دي چې لرگی او وړین شیان خوري او خرابوی یې
مکه معظمه څه ډول فتح شوه؟	۴	مېدا	اصل، پیل، اساس بست
کله چې د بت پرستانو ځورونه زیاته شوه، حضرت محمد (ص) داسې لارښوونه وکړه چې یو شمېر مسلمانان دې حبشې ته هجرت وکړي. یو شمېر مسلمانان چې په هغو کې حضرت عثمان (رض) او حضرت جعفر بن ابی طالب هم و، حبشې ته ولاړل. کله چې مشرکین خبر شول، په قهر شول او د اسلام پر خلاف یې خپلې مبارزې سختې کړې.	۵	مشرکین	هغه کسان چې خدای (ج) ته شریک پیدا کوي
	۶	انصار	مرستندویان، د مدينې مسلمانان چې د پیغمبر (ص) او مهاجرینو سره یې مرسته وکړه.
	۷	غزا	هغه جگړې چې د حضرت محمد (ص) تر لارښوونې لاندې تر سره شوي دي.
	۸	تقویم	کلنۍ، مهال ویش، جنتري

د قریشو کافرانو په خپل منځ کې تړون وکړ چې: ((له مسلمانانو سره خپلې اړیکې وشلوي. له هغوی سره راکړه ورکړه او خپلوي ونه کړي.)) په دې هکله یې یو پرېکړه لیک ولیکلو او په کعبه شریفه کې یې کېښود.

له هغې وروسته پیغمبر (ع) او ملگري یې له مکې څخه د باندې د شعب ابو طالب په نامه دره کې اوسېدل. دوی درې کاله په ډېرې سختۍ سره په هغه دره کې واوسېدل تر هغه چې پیغمبر د الله (ج) له لورې خبر شو چې هغه پرېکړه لیک ووينو خوړلی دی.

ابو طالب دغه خبر کافرانو ته ورکړ او له هغوی څخه یې وغوښتل چې هغه پرېکړه لیک راوړي. ورته ویې ویل چې که چېرې حضرت محمد (ص) سم او رښتیا نه وي ویلي، نو هغه به تاسې ته درکړو. کافران ولاړل او ویې لیدل چې پیغمبر رښتیا ویلی دي نو ځکه یې پیغمبر او دهغه ملگرو ته اجازه ورکړه چې بیرته مکې ته وروگرځي. له هغې وروسته به حضرت محمد (ص) د وخت له ډېرې کمې شېبې څخه

هم اسلام ته د خلکو د رابللو په لار کې ګټه پورته کوله. د حج د مراسمو د تر

د مسلمانانو د هجرت د خط السیر نقشه

سره کولو په وخت کې چې زیات شمېر خلک به د کعبې شریفې د زیارت کولو لپاره هلته راتلل، دوي به یې له اسلام سره آشنا کول او ددوی په وسیله به یې خپل دعوت دنورو قومونو او ښارونو د خلکو غوړونو ته رساوه. د هغو کسانو له ډلې څخه چې د حضرت محمد^(ص) دعوت یې

ومنلو، ځینې یې د یثرب د اوس

ا و خزرګ له قبیلو څخه وو. له همدغه ځایه یثرب ته د مسلمانانو د هجرت مقدمه برابره شوه.

بت پرستانو د اسلام د پراختیا د مخنیوی په خاطر، ډول ډول کارونه ترسره کول خو له دې سره سره بیا هم ورځ په ورځ د حضرت محمد^(ص) د پلویانو شمېر زیاتیده. په پای کې کافرانو پرېکړه وکړه چې د شپې له خوا حضرت محمد^(ص) په خپل کور کې ووژني. حضرت محمد^(ص) د خدای^(ج) له لوري د دوی له دغې پرېکړې څخه خبر شو. له همدې امله په دې شپه حضرت علی^(رض) د ده په بستره کې بیده او په دې ډول د مشرکینو دسیسه ناکامه شوه. حضرت محمد^(ص) په پټه له کوره ووت او د حضرت ابوبکر صدیق^(رض) په ملګرتیا یې یثرب ته هجرت وکړ. له دې وروسته د یثرب نوم په (مدینه منوره) واوښت. له مکې معظمې څخه مدینې منورې ته د حضرت محمد^(ص) هجرت د ۶۲۲ میلادی کال سره برابر و چې د مسلمانانو د تاریخ مبدا ګڼل کیږي.

د پیغمبر^(ص) جګړه او وینې تویونه نه خوښیدل. لیکن له اسلام څخه د دفاع او د اسلام د مبین دین د دښمنانو له منځه وړلو لپاره مجبور و چې جهاد وکړي. له دې کبله په مدینه منوره کې یې د مهاجرینو او انصارو څخه یو لوی پوځ تشکیل کړ. هغه مهمې غزاګانې چې په خپله حضرت محمد^(ص) په هغو کې برخه درلوده د بدر، احد او خندق له غزاګانو څخه عبارت دي. همدارنګه د هجرت په اووم کال حضرت پیغمبر^(ص) د

روم، حبشي، مصر او ايران پادشاهانو ته ليکونه واستول او هغوی يې اسلام ته را دعوت کړل. ځينو پاچاهانو که څه هم په څرگند ډول اسلام ونه منلو خو بيا يې هم د حضرت محمد(ص) استازي په ډېر درناوی سره رخصت کړل. يوازې د ايران پاچا خسرو پرويز د استازي او پيغام بې احترامې وکړه چې په خپله سزا ورسیده.

د اسلامي دعوت استقبال له يوې ورځې نه بلې ورځې ته زياتیده خو ددې سره سره د قريشو کافرانو بيا هم له مسلمانانو سره له مخالفت څخه لاس نه اخیسته. حضرت محمد(ص) د مسلمانانو يو لوی لښکر جوړ کړ او د مکې معظمې پر لور وخوځیده. مسلمانانو د جگړې پرته د مکې معظمې ښار فتح کړ.

ابوسفیان چې په مکه معظمه کې د مخالفينو مشر و، د اسلام د پياوړي پوځ په لیدوسره په دې پوه شو چې مقاومت گټه نه کوي نو خبرې خپور کړ چې دی مسلمان شوی دی. په ده پسې نور مخالفان هم تسليم شول. په دی ډول مسلمانانو بې جگړې مکه معظمه فتح کړه.

د مکې معظمې له فتحې وروسته حضرت محمد(ص) کعبې شریفې ته راغی. د کافرانو بتان يې له هغه ځايه ليرې کړل او د اسلام بيرغ يې د هغې له پاسه وړپاوه.

د اسلام ستر پيغمبر په ۶۳ کلنۍ کې د هجرت په يوولسم کال په مدينه منوره کې له دې نړۍ رحلت وکړ. هغوی د نورو خلکو غوندې عادي ژوند کاوه. کور، کالي او ډوډۍ يې عادي او ساده و. هېڅکله يې ځان تر نورو غوره نه بللو. د دوستانو او مومنانو په وړاندې ډېر مهربان او د دښمنانو او کافرانو په وړاندې ډېر سخت و. ماشومان ورباندې گران و. په ښځو او د خپلې کورنۍ په غړو باندې ډېر مهربان و.

د ټولگي د ننه فعاليت:

د ډله ييز کار په بهير کې د کينې خوا ليکنې دښۍ خوا له اړونده ليکنو سره ونښلوی.

د هجرت په وخت کې د حضرت محمد(ص) په

حضرت علي(رض)

بستر کې بیده شو.

حضرت محمد(ص) د خدای تعالی له رحمت سره

۶۲۲ ميلادی .

يو ځای شو (رحلت يې وکړ).

له مکې معظمې څخه مدينې منورې ته د حضرت محمد(ص)

د ۶۳ کلنۍ په عمر

هجرت او د مسلمانانو د تاريخ مبدا.

پوښتنې:

۱. مسلمانانو کوم ځای ته هجرت وکړې، او ولې؟
۲. د قریشو کافرانو د مسلمانانو پر خلاف په خپل منځ کې څه ډول تړون وکړ؟
۳. غزا یعنې څه؟
۴. حضرت محمد (ص) کومو پاچاهانو ته د اسلام د دعوت لیکونه ورواستول؟ کوم پاچا د پیغام او استازي بې عزتي وکړه؟
۵. مکه معظمه څه ډول فتح شوه؟

له ټولګې څخه د باندې فعالیت:

حضرت محمد (ص) څه ډول ژوند کاوه؟ په دې هکله یو مطلب ولیکئ او په ټولګې کې یې وروایست.

.....
.....

خلفای راشدين

حضرت ابوبکر صدیق (رض)

له ۱۱ تر ۱۳ هجری کال پورې

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

۱	مرتد	هغه څوک چې د اسلام له دین څخه اوبښتي وي
۲	صحیفه	لیک، کتاب، ورځپاڼه رساله د نازل شویو الهي حکمونو ټولگه
۳	بیعت	پیروي کول تر ټولو کول. ژمنه کول
۴	خلافت	ځای ناستیتوب، د اسلامي هېواد واکمني
۵	مشوره	سلاکول

موخې:

- د ابوبکر صدیق (رض) له ژوندانه سره د زده کوونکو آشنایی.
- په زده کوونکو کې د سر ښندنې د روحیې پیاوړتیا

— حضرت محمد (ص) څه ډول ژوند کاوه او څه وخت یی رحلت وکړ؟

— حضرت ابوبکر صدیق (رض) څه ډول خلافت ته ورسیده او کوم کارونه د هغه په زمانه کې تر سره شول؟

د حضرت محمد (ص) له رحلت نه وروسته

مهاجرین او انصار د سقیفه بنی ساعده په نوم یو ځای کې سره راټول شول چې د مسلمانانو د چارو د ښه تنظیم لپاره، یو ښه خلیفه وټاکي. دیو لږ خبرو اترو او مشورو وروسته د هجري قمري په یوولسم کال د ربیع الاول په میاشت کې حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلیفه په توگه وټاکل شو او ټولو انصارو او مهاجرینو د زړه له کومې له هغه سره بیعت وکړ.

د حضرت ابوبکر صدیق (رض) په زمانه کې کوم کارونه تر سره شوي دي؟

حضرت ابوبکر صدیق (رض) د اسلام په لار کې زښت زیات کارونه سرته رسولي دي

لکه:

— هغه چاچې د زکات له ورکړې څخه سر غړونه کوله هغوي یې د زکات ورکولو ته اړکړل، په ډېر لوړ او عالي تدبیر سره یې د اسلام دین ته مشرکین راوبلل او مرتدانو ته یې د دوی د شو مو عملونو سزا ورکړه.

— حضرت ابوبکر صدیق (رض) د قرآن شریف هغه مبارک آیاتونه او سورتونه چې په بېلابېلو پاڼو کې لیکل شوي و په صحیفو کې راټول کړل. د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلافت په وخت کې د اسلام د خپریدو لارې د حجاز (سعودی عربستان) ټولو شمالي سیمو ته

چې دشام په نامه ياديدې او د سوريې، لبنان، اردن او نني فلسطين څخه عبارت دي او همدارنگه د بين النهرين (عراق) سيموته، پرانيستل شوې. حضرت ابوبکر صديق^(رض) په ديارلسم هجري قمري کال کې له دوو کلونو او دريو مياشتو خلافت نه وروسته د (۶۳) کلنۍ په عمر وفات شو او په نبوی روضه کې خاورو ته وسپارل شو.

د ټولګۍ د ننه فعاليت:

د زده کونکو هره ډله دې د خپل منځي خبرو اترونه وروسته د لوست لنديزپه ټولګي کې ووايي.

.....
.....

پوښتنې:

۱. حضرت ابوبکر صديق^(رض) څه ډول خلافت ته ورسیده؟
 ۲. د حضرت ابوبکر صديق^(رض) د خلافت په زمانه کې کوم کارونه تر سره شول؟
 ۳. لاندې سم عبارت د (ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري سره وښايست.
- ♦ حضرت ابوبکر صديق^(رض) په ۱۲ هجري قمري کال کې خلافت ته ورسيد. ()
- ♦ حضرت ابوبکر صديق^(رض) د ۶۳ کلنۍ په عمر وفات شو. ()
- ♦ حضرت ابوبکر صديق^(رض) ته له دې کبله چې د حضرت محمد^(ص) هره خبره به يې تصديقوله د حضرت محمد^(ص) له خوا د(صديق) لقب ورکړی شو.

٢٦ لوست

حضرت عمر فاروق (رض)

(له ٢٤هـ ٢٤هـ پورې)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

١ اصحاب	ياران، هغه مسلمانان چې حضرت محمد (ص) يې ليدلي او خبرې يې ورسره کړي وي.
٢ پور	مقام، منزلت

موخي:

- د حضرت عمر فاروق (رض) د ژوندانه سره آشنایي.
- د ښو او بدو تر منځ د قضاوت درک.
- ټولنې ته د صداقت او خدمتگاري د روحيې پیاوړتیا.

— حضرت عمر فاروق (رض) څه ډول خلافت ته ورسید؟

— کوم کارونه د

حضرت

عمر فاروق (رض) په

وخت کې تر سره

شول؟

حضرت

عمر (رض) د بعثت په

شپږم کال په څرگند

ډول د اسلام په دین

مشرف شو. د ده دغه

کار مشرکین سخت

په وېره کې واچول.

کله چې حضرت ابوبکر صدیق (رض) ناروغ شو، نو د خپل ځای ناستي په هکله یې له خپلو اصحابو کرامو سره مشوره وکړه. د مشورې په پایله کې ټولو اصحابو کرامو دغې سپیڅلي او درنې دندې ته حضرت عمر (رض) وټاکلو. کله چې حضرت ابوبکر صدیق (رض) په دې هکله د خلکو موافقه او رضایت تر لاسه کړو یو فرمان یې ولیکلو تر څو هغه د ده د مړینې وروسته د مسلمانانو په وړاندې ولوستل شي. په دې ډول

حضرت عمر^(رض) د حضرت ابوبکر صدیق^(رض) له مړینې وروسته د هجرت په دیارلسم کال د خلافت درنده او سپیڅلي دنده په غاړه واخیسته.

د دویم خلیفه په زمانه کې څه ډول کارونه تر سره شول؟

هغه کارونه چې پدې زمانه کې تر سره شوي دي عبارت دي له:

۱. د اسلامي خلافت لمن مصر، شام، ایران، عراق او دافغانستان لویديځو او سویل لویديځو پولو ته پراخه شوه.

۲. د خلافت په چوکاټ کې د ننه سیمو د اداره کولو لپاره منظم دفترونه منځته راغلل او د لومړي ځل لپاره بیت المال (خزانه) او مالیاتي اداره جوړه شوه.

۳. د چارو د تر سره کولو لپاره پاک او پرهیزگاره کسان مقرر شول.

۴. د خلکو د ژوندانه د ښه کیدو لپاره لارې، پلونه، دیني مدرسې، جوماتونه او نوي ښارونه جوړ شول.

۵. د حضرت محمد^(ص) د هجرت نېټه د مسلمانانو د تاریخ مبدا وټاکل شوه.

لنډه دا چې هر چا کولای شول چې په آسانی د دوی سره وويني. د شپې له پلوه به یې گزمه کوله تر څو د خلکو له احوال څخه خبر شي. د قضاوت په برخه کې یې د خپل اولاد او پردي تر منځ توپیر نه کاوه.

په حضرت عمر^(رض) باندې د ذی الحجې د میاشتې په ۲۷ نېټه په داسې حال کې چې په نبوي جومات کې د سهار په لمانځه ولاړو، ناڅاپي د یوه مجوسی (آتش پرست) مریي له خوا چې (ابولولو) نومیده او په زهرو لړلي توره ورسره وه، برید وشو چې د ټپي کېدو له کبله یې هوبښه شو. کله چې په هوبښ راغی نو ۶ کسه یې وټاکل چې د ده له شهادت نه وروسته یو له دوی څخه خلیفه وټاکي.

حضرت عمر^(رض) د لس کاله او پنځه میاشتې خلافت نه وروسته د هجرت په (۲۴) کال د (۶۳) کلنۍ په عمر، د شهادت لوړ پوړ ته ورسید او د حضرت محمد^(ص) د زیارت تر څنگ خاورو ته وسپارل شو.

د ټولګې د ننه فعالیت

تر خپل منځي خبرو وروسته په ډله ییز کار کې لاندې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک کړئ.

هغه کارونه چې د دویم خلیفه په وخت کې تر سره شوي دي.

د اسلامي خلافت لمن په ټول عراق، ایران، دافغانستان لویديځ او سهیل لویديځ سرحد، شام او د مصر په ځمکو کې پراخه شوه.

؟

؟

؟

؟

پوښتنې:

په ډله ییز کار کې د پوښتنو ځوابونه په ټولګي کې وړاندې کړئ.

۱. بیت المال څه وخت د څه لپاره منځته راغی ؟

۲. مالیاتي دفترونه د څه لپاره جوړ شول؟

۳. حضرت عمر فاروق^(رض) څه ډول شخصیت و؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د لویانو او دوستانو په مرسته، راتلونکي لوست ولولئ .

حضرت عثمان (رض)

(له ۲۴ نه ۳۶ هجري پورې)

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شئ

۱	فتح	د سیمې لاندې کول، د جگړې گټل، بریالیتوب
۲	حلم	صبر، حوصله، برده باري

موخې:

د حضرت عثمان (رض) د خلافت له زمانې سره د زده کوونکو آشنایی.
د خدمت کولو او د اسلام په لار کې د مال شیندلو د روحې پیاوړتیا.

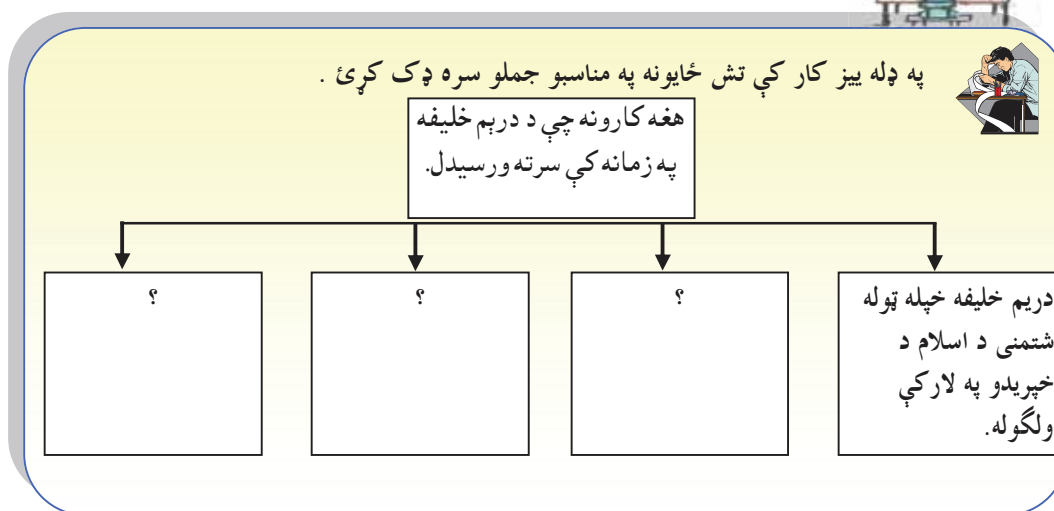
- حضرت عثمان (رض) څه ډول خلافت ته ورسید؟
- د دریم خلیفه په وخت کې کوم کارونه تر سره شول؟
- د حضرت عمر (رض) له شهادت نه وروسته همغه شپږ کسه (حضرت عثمان (رض)، حضرت علی (رض)، حضرت طلحه (رض)، حضرت زبیر (رض)، حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض)، حضرت سعد بن وقاص (رض) د اسلامي شورا په نامه سره راټول شول. پس له درې ورځو مشورو یې حضرت عثمان (رض) د خلیفه په توګه وټاکه.
- حضرت عثمان (رض) خپله ټوله شتمني د اسلام د دین د خپریدو په لار کې په مصرف ورسوله.
- هغه بلوا ګانې چې د خلافت په ګوټ ګوټ کې یې سر راپورته کړې و، په دې وخت کې له منځه یووړل شوې.
- قرآن کریم چې د ابوبکر صدیق (رض) په زمانه کې راټول شو، د حضرت عثمان (رض) په زمانه کې په صحیفو کې ولیکل شو او اسلامي فتح شوو ځایونوته ولیږل شو.
- دوه ډوله فتحې د مسلمانانو په برخه شوې:
- الف : د هغو سیمو دویم ځلې فتح چې د حضرت عمر (رض) په وخت کې فتح شوي وې، خو د ده له شهادت څخه وروسته یې بلواګانې کړي وې لکه: ری (تهران) همدان، سکندریه او آذربایجان.
- ب : د نوو ځمکو فتح کول لکه: د کوچنۍ آسیا (ترکیه) او د شمالي افریقا ځینې سیمې همدارنګه د قبرس جزیره چې د رومیانو په لاس کې وه، فتح او د افغانستان ډېرې سیمې په

دې وخت کې د اسلام په مبارک دين مشرې شوې. بحري قوه په دې وخت کې منځته راغله.

د حضرت عثمان (رض) د خلافت په وروستيو کلونو کې ځينو کسانو د دوی له حلم څخه ناوړه گټه پورته کړه او د اختلافاتو زياتېدلو ته يې لمن ووهله، تر دې حده پورې چې مخالفان د دريم خليفه کورته ورپورته شول او هغه يې په داسې حال کې چې د قرآن شريف په تلاوت بوخت و، په شهادت ورساوه.

حضرت عثمان (رض) دولس کاله خلافت وکړ او د هجرت په ۳۶ کال يې خلافت پای ته ورسيد.

د ټولګۍ د ننه فعاليت:

پوښتنې:

۱. د حضرت عثمان (رض) د خلافت وخت څو کاله و؟
 ۲. د دريم خليفه په زمانه کې د افريقا کومې برخې فتح شوې؟
 ۳. حضرت عثمان (رض) څه ډول خلافت ته ورسيد؟
 ۴. سم عبارت د (ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري سره په نښه کړئ.
- ♦ حضرت عثمان (رض) له ۲۴-۳۶ هه پورې خلافت وکړ. ()
- ♦ د تهران، همدان او اذربايجان ځمکې د دريم خليفه په وخت کې د دويم ځل لپاره فتح شوې ()
- ♦ حضرت عثمان (رض)، ۱۲ کاله خلافت وکړ او د هجرت په ۳۶ کال په شهادت ورسيد ()

حضرت علي (رض)

[له ٣٦ - ٤٠ هـ پورې]

له لاندې لغتونو اصطلاحاتو سره آشنا شئ

١	قصاص	وژونکی ته د قتل یا وژونکی ته دوهلو په سبب ورته جزا ورکول
٢	شهادت	د الله په لار کې وژل کیدل
٣	بشپړ	تکمیل، مکمل، پوره

موضوعي:

- د حضرت علي (رض) خلافت له دورې سره د زده کوونکو آشنایي.
- د زده کوونکو آشنایي له هغو کارونو سره چې په دې دوره کې تر سره شوي دي.
- دغوره ټکو د جلا کولو دمهارت پیدا کول.
- د عدالت د ټینګښت په هکله هلې ځلې.

— حضرت علي (کرم الله وجهه) څه ډول خلافت ته ورسید؟

— د څلورم خلیفه په زمانه کې کومې پېښې رامنځته شوې؟

د حضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته، مهاجرینو او انصارو په ډیر شوق د حضرت علي (کرم الله وجهه) سره بیعت وکړ. حضرت علي (رض) کوفه (عراق) د خلافت مرکز وټاکه او د حضرت محمد (ص) د ژوندانه ساده ډول یې د نورو خلیفه گانو په څېر غوره کړ.

د حضرت علي (رض) د خلافت په دوره کې ټولو اسلامي هېوادونو پرته د شام (سوريې) څخه د هغه پيروي کوله. په هغه زمانه کې حضرت معاويه (رض) د ابوسفیان زوی د شام حاکم و. حضرت علي (کرم الله وجهه) هغه د مرکزي اسلامي حکومت سره یووالي ته رادعوت کړ. داچې معاويه د هغه دعوت ونه مانه، حضرت علي (رض) هغه د شام د حکومت څخه گوښه او لیرې کړ. معاويه د هغه له امر څخه سرغړونه وکړه. همدارنګه حضرت بي بي عایشه (رض)، طلحه (رض) زبیر (رض) او معاويه (رض) غوښتل هغه کسان چې حضرت عثمان (رض) یې په شهادت رسولی دی، ژر قصاص شي. خو څلورم خلیفه ویل کله چې وضع آرامه شي، د حضرت عثمان (رض) قاتلانو ته به جزا ورکړی شي. له دې کبله و چې د جمل^(۱) جګړه ونښته او د حضرت علي (رض) په ګټه تمامه شوه. حضرت علي (رض) د حضرت بي بي عایشه احترام وکړ او د خپل ورور محمد بن ابوبکر سره یې مدینې منورې ته ولیږله.

(۱) : دې جګړې ته ځکه د جمل جګړه وايي چې حضرت بي بي عایشه (رض عنها) په اوبښ سپره وه او په عربي ژبه کې جمل اوبښ ته وايي.

همدارنگه د حضرت علي^(ض) او معاويه ترمنځ په صفين كې جگړه ونښته. خرنګه چې د حضرت علي^(ض) د پلويانو بری حتمي و، معاويه^(ض) د عمرو بن عاص^(ض) څخه وغوښتل چې يوه لاره چاره ولټوي. د عمرو بن عاص په وړاندیز، د معاويه ټولو لښكرو د قرآن كريم پاڼې پورته كړې او وېي ويل ((موږ ټول د دغه كتاب پيروان يو نو ځكه بايد په خپلو منځو كې سره ونه جنگېږو.)) له دې كبله داسې پرېكړه وشوه چې له هر لوري څخه دې پلاوی وټاكل شي. هر څه چې هغه ووايي، حضرت علي^(ض) او معاويه دې ومنې. د معاويه پلاوی عمرو بن عاص د حضرت علي^(ض) پلاوی ابو موسى اشعري وغولاوله او هغه ته يې وويل چې موږ دواړه له خلافت څخه ليرې كوو. ابو موسى ورسره ومنله. لومړی ابوموسی له خلافت څخه د حضرت علي^(ض) گونښه كيدل اعلام كړل، خو عمرو بن عاص دخپلې ژمنې خلاف داسې اعلام وكړ چې معاويه د مسلمانانو خليفه دی. په دې وخت كې د حضرت علي^(ض) يو شمېر پلويانو له ده څخه سر غړونه وكړه او معاويه يې هم په خلافت ونه منلو. دغو خلكو ته خوارج وايي. دوی د مسلمانانو په وژلو لاس پورې كړ. حضرت علي^(ض) مجبور شو چې له هغوی سره په نهروان كې مقابله پيل وكړي.

د خوارجو له ماتې څخه وروسته له دوی څخه درې تنو په خپل منځ كې تړون وكړ چې په يوه ورځ كې حضرت علي^(ض)، معاويه او عمرو بن عاص ووژني. له دې درې تنو څخه يوازي عبدالرحمن ابن ملجم چې د حضرت علي^(ض) په وژلو مامور شوی و، د روژې د مياشتې په ۱۹ سهار يې چې د هجرت د (۴۰) كال سره سمون خوري د كوفي په جومات كې د لمانځه كولو په حال كې په حضرت علي^(ض) باندې په زهرولړلې تورې سره وار وكړ چې د همدې تپ څخه دوه ورځې وروسته په شهادت ورسیده. د ده د خلافت دوره كابو پنځو كلوته ورسیده.

حضرت علي^(ض) د علم، تقوا، قناعت، ښو او لوړو اخلاقو څښتن و. د ده د خلافت دوران سترتر پايه مبارزه وه. خو له دې سره سره هغه وكړای شول چې په دې موده كې عدالت ټينګ كړي او د ظلم پر خلاف په ټينګه مبارزه وكړي.

په ډله ییز کار کې لاندې تش ځایونه په مناسبو جملو سره ډک او بشپړ کړئ.

حضرت علي^(رض) د علم لرونکی او

پوښتنې:

۱. عمرو بن عاص څه ډول سپړی و او د ده عمل څه پایلې رامنځته کړې؟
۲. سم عبارت د(ص) په توري او ناسم عبارت د (غ) په توري په نښه کړئ.
- ♦ حضرت علي^(رض) د خلافت مرکز له مدينې څخه عراق ته نقل کړ () .
- ♦ حضرت علي^(رض) د بدر، احد او خندق په جگړو کې له ځانه مېړانه وښوده () .
- ♦ حضرت علي^(رض) لومړنی کوچنی و چې اسلام يې راوړ. ()

ستاسو د زیاتو معلوماتو لپاره

په افغانستان کې د اسلام دین خپریدل

په پخواني افغانستان کې ځانگړو محلي او ملوک الطوائفي حکومتونو وجود درلود. محلي حاکمانو به په خلکو ظلم کاوه. د ډول ډول عقیدو شتون لکه: زردشتي، بودايي او برهمني خلک له زیاتو ستونزو سره مخامخ کړي وو. کورنیو جگړو او بې اتفاقیو زموږ د هېوادوالو ملي وحدت ته زیان رسولی و. د علم او صنعت پر مختگ ته هم پام نه کیده. د هېواد اقتصادي، ټولنیزه او فرهنګي وضع ورځ په ورځ خرابیده. له دې کبله د هېواد اوسیدونکي له دې وضعې څخه سخت ناراضي وو.

نیکمرغي داده چې د دویم خلیفه په وخت کې زموږ د هېواد په لویدیځو او جنوب لویدیځو برخو کې د اسلام سپیڅلی دین خپور شو او وروسته د دریم خلیفه په زمانه کې د اسلام دین تر کابل پورې راورسید. یوازې کابل شاهانو (کوچنیو کوشانیانو) د خپل واک او پاچاهۍ دساتلو په خاطر یو څه وخت په مکر، حيله، او جگړو تېر کړ. خو کله چې پوه شول چې د مقاومت طاقت نه لري، نو مسلمانانو ته تسلیم شول او کابل د مسلمانانو په لاسونو فتح شو.

کله چې کابل د مسلمانانو لاسته ورغی، اسلام ته د دعوت لاره خلاصه شوه او په لږه موده کې د افغانستان د زیاتره سیمو اوسیدونکي د اسلام په مقدس دین مشرف شول او ټول د توحید تر کلمې لاندې راټول شول. پس له هغې ددې هېواد مسلمانانو د اسلام د دین د خپریدو په لار کې د هند^(۱) په نیمه وچه (د سلطان محمود غزنوی، سلطان غیاث الدین، سلطان شهاب الدین او احمد شاه بابر واکمنیو پر مهال) او نورو سیمو کې زیاتې ستونزې وزغملې او ډېر بریالیتوبونه یې تر لاسه کړل.

(۱) هندوستان او پاکستان

د بشر حقوق

لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشناشئ

۱	تبعيد	يو څوك په زوره له وطنه شړل
۲	تابعیت	په چاپېرې تلل او اطاعت كول
۳	نژاد	قوميت، اتنيكي ډله يا جمعيت

موخې:

- زده کوونکي دې د بشري حقونو له نړیوالې اعلاميې سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې له هغې اعلاميې څخه د ځان په گټه کار واخيستی شي.

— د بشري حقونو اعلامیه څه شی او څه وخت منځته راغله؟

— په بشري حقونو کې کوم موضوعات شامل دي؟

د بشر حقوق د انسان هغو حقونو ته ویل کېږي چې انسان پرته له نژادي، مذهبي او سیاسي تړاو څخه یوازې د یو انسان په توګه له هغې څخه برخمن وي او هېڅوک نه شي کولای چې په خپل سر هغه نادیده وبولي او یایې سلب کړي. که څه هم د بشري حقونو مفکوره اوږد تاریخ لري خو په څرګند ډول دغه اصطلاح د لومړي ځل لپاره د انگلستان د بشري حقونو په اعلامیه کې یاده شوه. وروسته بیا د امریکا د متحده ایالتونو د ویرجینیا د ایالت د بشري حقونو په منشور او هم د امریکا د متحده ایالتونو د خپلواکۍ په اعلامیه او تر هغه وروسته د فرانسې د بشري حقونو او د اتباعو د حقونو په اعلامیه کې ور داخل شوه.

د دویمې نړیوالې جګړې له پای ته رسیدو وروسته چې په هغه کې په میلیونونو انسانانو خپل ژوند له لاسه ورکړ او بشري نړۍ ته زیات زیانونه ورسیدل، د ملګرو ملتونو غړو هېوادونو د بیا دغسې جګړه ییزو دردوونکو پېښو د مخنیوي په خاطر د بشري حقوقو اعلامیه برابره او د ملګرو ملتونو د عمومي ټولنې له لارې په ۱۳۲۶ لمریز کال چې ۱۹۴۸ میلادي کال سره سمون خوري، تصویب شوه. دغه اعلامیه یوه سریزه او ۳۰ مادې لري چې له ځینو څخه یې دلته یادونه کوو.

— ټول انسانان د حیثیت او حقونو له مخې سره برابر دي نو باید چې د ورورولۍ په روحیه یو له بل سره ژوند وکړي.

- هر څوک کولای شي بې له هېڅ ډول توپیر څخه په ځانگړې توگه د نژاد، رنگ، جنس، ژبې، دین، سیاسي عقیدې، ملیت، شتمنۍ او داسې نورو له ټولو حقونو څخه برخمن شي.
 - هر څوک د ژوند، آزادۍ او ځاني امنیت حق لري.
 - هېڅوک نه شي کولای چې څوک په مریتوب کې وساتي. د مریانو پلورل او پېرودل منع دي.
 - هېڅوک باید شکنجه نه شي.
 - هېڅوک باید په خپل سر توقیف، بندی او یا تبعید نه شي.
 - هر څوک حق لري چې د خپل هېواد په دنده کې ازاد تگ وکړي او د اوسیدو ځای ځانته غوره کړي.
 - هر څوک حق لري چې تابعیت ولري.
 - هر څوک حق لري چې له زده کړې او روزنې څخه برخمن شي.
 - هر څوک حق لري چې کار وکړي، بې له توپیر څخه مساوي معاش تر لاسه کړي، او استراحت او تفریح وکړي.
- زموږ هېواد افغانستان اړتیا درلوده چې د وروستیو دریو لسیزو د جگړو په جریان کې په کنډوالو بدل شو او زیات انساني زیانونه یې وزغمل، چې د بشريت پر خلاف د جنایتونو د بندولو په خاطر د (افغانستان د بشري حقوقو مستقل کمیسیون) تر نامه لاندې یوه ځانگړې ټولنه جوړه کړي. په همدې اساس د بن د پرېکړه لیکونو له مخې د ۱۳۸۱ لمریز کال د جوزا د میاشتې په ۱۶ دغه کمیسیون د کابل په ښار کې جوړ شو. دغه کمیسیون هغه وخت قانوني اعتبار پیدا کړ چې د هغه د منځته راتلو او فعالیت اړتیا د هېواد د اساسي قانون په (۵۸) ماده کې انعکاس وموند.
- دولت په هېواد کې د بشري حقونو د رعایت کولو او له هغې څخه د ملاتړ او څارنې په خاطر د افغانستان د بشري حقوقو کمیسیون جوړ کړ. هر سړی کولای شي چې د خپلو بشري حقونو د تر پېلو لاندې کیدلو په صورت کې دغه کمیسیون ته شکایت وکړي. کمیسیون کولای شي چې د وگړو د تر پېلو لاندې شویو بشري حقوقو په صورت کې هغه قانوني مراجعو ته ولیږي. د هغوی له حقونو څخه د دفاع

په لار کې له هغوی سره مرسته وکړي. د دغه کمیسیون تشکیل او د فعالیت ډول د قانون په واسطه تنظیمیږي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

زده کوونکي دې په څو ډلو د وېشل شي او هره ډله دې د بشر د حقونو ۲ مادې برابرې او نوروته دې شرح کړي.

پوښتنې:

۱. د بشر د حقوقو نړیواله اعلامیه څه وخت منځته راغله؟
۲. د بشر د حقونو اعلامیه څو مادې لري؟
۳. د نړۍ په هېوادونو کې د بشر د حقونو د اعلامیې پلي کول څه ګټه لري؟
۴. د بشر د حقوقو د اعلامیې پنځه مادې وویاست.

۳۰ لوست

د ژوندانه چاپیریال

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شی

۱	چاپیریال	زموږ شا او خوا سیمه د انسانانو، ځناورو او نباتاتو د ژوندځای
۲	جوخت	یو ځای، یو وخت

موخې:

- زده‌کوونکي دې د ژوندانه له چاپیریال سره آشنا شي.
- چې وکړای شي د ژوندانه د چاپیریال له ککړتیا څخه مخنیوي وکړي.

- د ژوندانه چاپیریال څه شی دی؟
- موږ د ژوندانه د چاپیریال په وړاندې څه مسؤلیت لرو؟
- په هر ځای کې چې ژوندي موجودات (انسان، حیوان او بوټي یا نباتات) ژوند او وده کوي، هغې ته د ژوندانه چاپیریال ویل کیږي. موږ باید د خپل ژوند چاپیریال ته زیاته پاملرنه وکړو. پاک او معطره یې وساتو او ښکلی یې کړو.
- د انسانانو فعالیتونه د ژوندانه له پیل څخه همېشه د اوسیدو په چاپیریال کې د بدلون لامل ګرځیدلي دي، خو په دې وروستیو کې ددې فعالیتونو اغیزه ډېر تېره او ځانګړې شوې ده چې یو شمېر لاملونه یې په لنډه توګه توضیح کوو.

الف) د نفوس زیاتوالی: د ملګرو ملتونو له څېړنو او سر شمېرنې څخه څرګندیږي چې د ځمکې په کره کې په هره ثانیه کې (۳) تنه زیاتېږي. په دې ترتیب په ۲۵ کلو کې نفوس کابو دوه برابره کیږي.

انسانان کور، کالیو او ډوډۍ ته اړتیا لري چې په مستقیم او یا په غیر مستقیم ډول یې له ځمکنیو منابعو څخه تر لاسه کوي. د نفوسو له زیاتوالي سره جوخت اوبو، د سون موادو، خوړو او داسې نور و اړینو توکو ته هم د بشر اړتیا ډېره او ددې شیانو لګښت زیاتېږي. که چېرې د دې شیانو د تولید منابعو ته پاملرنه ونه شي،

امکان لري چې د ژوندانه د چاپیریال د ککړتیا او یا ددې زېرمو د کمیدو او له منځه تللو لامل شي.

(ب) د سون مواد: په نړۍ کې هر کال ۵,۵ ملیارده ټنه د سون مواد سوزول کیږي. ددې مواد ولوگی هواته پورته کیږي او د اوسیدو چاپیریال ککړوي.

(ج) په ښارونو کې مېشته کیدل: په ښارونو کې دنفوسو زیاتیدل نه یوازې دا چې د بیکارۍ او فقر سبب گرځي بلکې د ککړتیا او د خځلو د زیاتیدو سبب هم کیږي چې په دې ترتیب د ژوندانه د چاپیریال د ناولتیا لامل گرځي.

(د) صنعت: د صنعت زیاتیدل هم د چاپیریال د بدلون د گرځندې کیدو سبب گرځي. د صنعتي کارخانو لوگی هوا ککړوي او د ځمکې د کرې تودوخه زیاتوي او صنعتي خځلې د چاپیریال د ککړتیا سبب گرځي. له دې کبله انسانان مسؤلیت لري چې:

- د ژوندانه د محیط له ککړتیا او تخریب څخه مخنیوی وکړي.
- د سولې په ساتلو او د ټولیز امنیت په ټینګولو کې کوښښ وکړي.
- د ټولنې نور خلک د ژوندانه د چاپیریال په هکله وپوهوي.
- له ځمکنیو منابعو څخه سمه، معقوله او منطقي ګټه واخلي او د راتلونکي نسل اړتیاوې هم په پام کې ونیسي.

د ټولګي د ننه فعالیت:

په ډله ییز کار کې لاندې اصطلاحات تعریف کړئ.

۱. د اوسیدو چاپیریال :
۲. نفوس :

پوښتنې:

۱. د هغو عواملو نومونه واخلي چې د چاپیریال د بدلون سبب گرځي؟
۲. د نفوسو زیاتوالی څرنگه د چاپیریال د ککړتیا او بدلون سبب گرځي؟
۳. د سون مواد څرنگه د چاپیریال د ککړتیا او بدلون سبب گرځي؟

دخانيات

له لاندې لغتونو او اصطلاحاتو سره آشنا شي

۱	بنياد	بنسټ
۲	عواقب	د عاقبت جمع، د کار پای

موخه:

— د دخانياتو د زيانونو پېژندل او له هغه څخه ځان ژغورل.

- د دخانياتو استعمالول څه ستونزې منځته راوړي؟
 - د دخانياتو له استعمال څخه څه ډول مخنيوی کولای شو؟
- هغه څه چې له تنباکو څخه جوړېږي او کله کله د دود کولو لپاره په کارېږي او د انسانانو د روږدي کیدو سبب گرځي، د دخانياتو په نوم یادېږي لکه: چلم، سیگرت او د خولې او پزې نسوار.
- په تنباکو کې د نیکوتین په نامه ماده موجوده ده چې د استعمال په وخت کې د دود په واسطه د وینې جریان ته داخلېږي او انسان ورباندې روږدی کېږي.
- د دخانياتو مصرفول په انسانانو باندې ناوړه اغېزه لري او د ډول ډول ناروغيو لکه: د تنفسي، هضمي او عصبي جهازونو د ناروغيو لامل گرځي.
- د دخانياتو استعمالول د اسلام په سپېڅلي دين کې حرام او منع دي ځکه چې د انسانانو د رواني ستونزو او اقتصادي زیان لامل گرځي. پر موږ ټولو باندې لازمه ده چې خپل ماشومان د دخانياتو له ناوړه راتلونکو زيانونو څخه خبر کړو.

د ټولګي د ننه فعاليت:

زده کوونکي دې په درې ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د دخانياتو د زيانونو په هکله يو له بله سره مشوره وکړي. بيا دې لاندې پوښتنوته خپل اندونه او ځوابونه ووايي.

پوښتنې:

۱. د دخانياتو استعمالول څه عواقب لري؟
۲. زموږ په هېواد کې د تنباکو ډېره مروجۀ طريقه څه ډول ده؟
۳. د دخانياتو استعمال زموږ په وجود کې د څه ډول ناروغيو لامل ګرځي؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د خپلو لويانو په مرسته د دخانياتو د زيانونو په هکله يو مطلب ترتيب کړي او سبا دې په ټولګي کې نوروته ووايي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library